

VERSLAG van de hybride vergadering van de Statencommissie Ruimte, Groen en Water Op 21 juni 2023

Voorzitter:

Mevrouw M. Welschen

Namens GS aanwezig: de heer H. van Essen (gedeputeerde), de heer R. van Muilekom en mevrouw M. Sterk (gedeputeerde)

Aanwezig: mevrouw Batteau (PvdD), de heer Berends (SGP), mevrouw De Boer (PvdA), de heer Van Breukelen (FvD), de heer Biever (50PLUS) – tot 13.45 uur, de heer Breur (SP), de heer Cromwijk (BBB) de heer Dekker (PvdA), de heer Van Dieren (JA21), de heer Van den Dikkenberg (SGP), de heer Fiscalini (JA21), mevrouw Ghijsels (BBB), mevrouw Van Gilse (VVD), de heer De Jong (Volt), mevrouw Kennedy (CU), de heer Nagtegaal (PVV), de heer Overkleef (D66), mevrouw Rikkoert (CU), de heer Van Schie (VVD), de heer Virginia (GroenLinks), de heer Verleun (BBB), mevrouw Van der Vooren (GroenLinks) en mevrouw Zagt (BBB)

Van ambtelijke zijde aanwezig:

N. Nellestijn (commissiesecretaris), F. Kools (commissiegriffier), M. van de Belt (Notuleerservice Nederland)

---

1. Opening

De voorzitter, mevrouw Welschen, opent de vergadering van de commissie RGW en heet de aanwezigen in de Statenzaal welkom, ook degenen die via Teams deelnemen of meeluisteren via de livestream. Mevrouw Welschen is de vicevoorzitter van de commissie RGW, maar zij heeft met voorzitter mevrouw Oude Luttikhuis afgesproken om deze commissie dit kalenderjaar om en om voor te zitten zodat ze alle twee ervaring op kunnen doen. Op grond van die onderlinge afspraak zit mevrouw Welschen vandaag de commissie voor.

Er ligt een overvolle agenda en er zijn 13 sprekers. Daarom de volgende spelregels. Die commissie heeft tot 15.00 uur vanmiddag de tijd met een lunch rond 12.30 uur. Iedere fractie krijgt 9 minuten spreektijd en het college in totaal 39 minuten. Er wordt van tijd tot tijd een tussenstand van die spreektijden gegeven. De voorzitter zal de tijd scherp bewaken, maar een goede politieke discussie staat voorop. Alleen de opwaarderende fracties spreken tijdens de agendapunten die zijn opgevaardigd en in beginsel stellen de andere fracties dan geen vragen. De interrupties en toelichtingen tellen zoals gebruikelijk mee voor de spreektijd.

Er staat een aantal belangrijke stukken op de agenda: de jaarstukken en de kaderbrief en de Statenbrief over de stikstofdoelenbank. Daarnaast zijn 7 Statenbrieven door fracties ter bespreking opgevaardigd.

De heer Fiscalini weet dat bij het opwaarderen van een memo alleen de opwaarderende fracties het woord voeren, maar bij een Statenbrief meent hij dat alle fracties het woord kunnen voeren.

De voorzitter blijft erbij dat het deze keer niet zo gaat. Dat komt door de overvolle agenda zo net voor het reces.

De heer Van den Dikkenberg wijst op het goede gebruik dat de fracties in lijn met de opwaardering toch iets kunnen wisselen als de discussie daartoe aanleiding geeft.

De voorzitter neemt dat mee als de agenda dat toelaat.

Mevrouw Rikkoert constateert dat het per commissie nu steeds een beetje anders lijkt te zijn wanneer Statenleden wel of niet het woord mogen voeren. Het zou prettig zijn als daar wat meer lijn in komt.

De voorzitter heeft in de voorzittersmail aangegeven dat de agenda heel vol is en dat er daarom geen ruimte is voor bijdragen van andere fracties. Mocht er toch wel ruimte zijn, dan zal ze die bieden. Vooralsnog is ze daar streng op. Eind augustus spreken de Staten tijdens een tweedaagse bijeenkomst over hun werkwijze en desgewenst ook de commissiestructuur. Dan k besproken hoe de Statencommissie samenwerkt en dan kan dit punt aan de orde komen.

De heer Cromwijk heeft hier echt moeite mee. Kennelijk moet iedere fractie meedoen aan opwaarderen om er iets over te kunnen zeggen.

De voorzitter wil voor vandaag vasthouden aan deze regeling. Ze doet een beroep op de discipline van de commissie en stelt vast dat de commissie instemt met deze spelregels voor vandaag.

2. [Vaststellen agenda](#)

Van de Partij voor de Dieren is het verzoek gekomen om bij de Statenbrief Mastergrondexploitatie Hart van de Heuvelrug en grondexploitatie Vliegbasis Soesterberg 2023 ook over de geheime bijlagen te kunnen spreken. Om 14.20 uur zal de voorzitter daarom voorbereidingen treffen voor het besloten deel. Als de juiste plichtplegingen zijn uitgevoerd, wordt van 14.30 tot 15.00 uur het besloten deel gehouden. Als de agenda nog niet compleet is afgewikkeld, wordt op dat moment gekeken hoe hiermee wordt omgegaan.

De voorzitter concludeert dat de commissie hiermee akkoord gaat. De agenda is daarmee vastgesteld.

3. [Mededelingen](#)

De voorzitter geeft het woord aan de gedeputeerden.

Gedeputeerde Sterk geeft aan dat gisteravond het Landbouwakkoord is stukgelopen. Het wachten is nu op de reactie van het kabinet, ook in relatie tot alles waar de provincies mee bezig zijn.

Voorts wijst de gedeputeerde op de wijziging voor het openstellingsbesluit voor de subsidies Natuur voor 2023. Tijdens de GS-vergadering van 20 juni werd besloten het openstellingsbesluit voor de subsidies Natuur voor 2023, de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls natuur en landschap, de SKNL, en de Uitvoeringsverordening aankoopsubsidie NNN-gronden, de UVAN, te wijzigen. Het betreft een aanpassing om het instrumentenkader Uitvoering groene contour daarin een plek te geven. Dat komt voort uit de realisatiestrategie NNN. Het doel is de vrijwillige natuurrealisatie te versnellen en de subsidiemogelijkheid is verruimd doordat het zoekgebied voor de subsidie voor de realisering van de natuur groter is en doordat de subsidie voor het hele gebied nu 100 procent bedraagt.

Als laatste komt de gedeputeerde terug op de toezegging uit de PS-vergadering van 29 juni 2022, uit het interpellatiedebat over stikstof. Daarin had zij toegezegd om schriftelijk te reageren op de vraag of en waar er bodemonderzoeken zijn naar verzuring en stikstof met verschillende onderzoeken en die te delen. Er zijn echter geen bodemonderzoeken beschikbaar. Daarmee is de toezegging afgedaan.

Gedeputeerde Van Muilekom is blij een succesje te kunnen melden uit de woningmarkt: de drie Woningbouwimpuls-aanvragen (Wbi) die de provincie Utrecht heeft ingediend, zijn gehonoreerd. Dat gaat om een project bij Stichtse Vecht, meer dan 1.200 woningen; Nieuwegein City, ook bijna 1.200 woningen en Vijfheerenlanden, ongeveer 500 woningen. De gemeenten kunnen nu verder hiermee.

4. [Ingekomen stukken RGW](#)

[De voorzitter meldt dat de ingekomen stukken straks bij de opwaarderingen terugkomen.](#)

-

5. [Verslag van Statencommissie Ruimte, Groen en Water/Wonen](#)

De voorzitter meldt dat er op het verslag van 17 mei 2023 een aantal kleine wijzigingen is binnengekomen. Die zijn verwerkt in de versie die nu op SIS staat. De commissie gaat hiermee akkoord.

Het verslag van 17 mei 2023 is hiermee vastgesteld.

Het conceptverslag van de uitloop op 24 mei is nog niet beschikbaar.

6. [Termijnagenda en lijst moties RGW](#)

De voorzitter meldt dat over de termijnagenda en over de lijst met moties geen opmerkingen zijn ontvangen.

De griffie zal de komende dagen schriftelijk uitvragen of er belangstelling is voor werkbezoeken die partners of externe organisaties aanbieden.

7. [Rondvraag](#)

De voorzitter meldt dat er twee rondvragen zijn ontvangen. De eerste rondvraag is van de Partij voor de Dieren over bijensterfte, en dan speciaal honingbijen. Daarvoor is een tekst opgenomen in het SIS. De tweede rondvraag is van Volt over het voorstel voor de EU-natuurherstelverordening.

In antwoord op de eerste rondvraag zegt gedeputeerde Sterk contact te zoeken met de onderzoekers en in gesprek gaan over mogelijke maatregelen. Bijensterfte is al langer gaande, maar dit jaar is de sterfte volgens de spreker wel opvallend groot. Het bierbeheer is aangepast; gewerkt wordt aan de basiskwaliteit van de natuur. Er worden volgens de spreker gewerkt aan de Soortenmanagementplannen. Er worden ontwerpateilers georganiseerd met gemeenten om bestaande en nieuwe wijken zo natuurinclusief mogelijk te ontwerpen. Ook loopt er een project Samen voor natuur over met name maai-beheer en er bestaat een uitvoeringssubsidie biodiversiteit, USB, om dit soort zaken te verbeteren. Zodra er meer duidelijkheid is over het onderzoek van de

WUR, zal de provincie kijken hoe ze zaken kan toepassen in haar eigen beleid. Rapportage hierover aan de commissie volgt bij de driejaarlijkse rapportage Natuur.

Mevrouw Batteau waardeert het dat er contact wordt gezocht met de bijenhouders om te leren wat er nu aan de hand is. Er gebeurt het nodige, maar toch zou ze graag in beeld krijgen welke extra maatregelen kunnen worden versterkt. Zij denkt daarbij aan het helemaal direct stoppen van het klepelen van bermen. Die urgentie is van groot belang voor de spreker

Daarnaast heeft de Provincie een natuurvisie met een supplement: behoud Utrechtse biodiversiteit. Van de subsidies daarvoor wordt nauwelijks gebruikt gemaakt. Dat gaat over icoonsoorten en bestuivers. Ook daarin is urgentie geboden. Ze hoort nog graag of daaraan een impuls wordt gegeven.

Gedeputeerde Sterk begrijpt de vraag om een impuls te geven. Het ging nu om een verklaring voor de ernstige verslechtering van de honingbijen. Die verklaring is nodig alvorens maatregelen te kunnen nemen. Er is zeker aandacht voor het tegengaan van gewasbestrijdingsmiddelen. Ze wil de uitkomst van het onderzoek afwachten. Op het tweede verzoek over de icoonsoorten en bestuivers komt de gedeputeerde schriftelijk terug. Omdat de besteding van het budget dat daarvoor bestemd is nadere toelichting vergt. Na afhandeling van de vergadering wil de gedeputeerde aan mevrouw Batteau een door de provincie ontwikkeld kwartet met icoonsoorten overhandigen.

De heer De Jong licht zijn rondvraag toe. Gisteren heeft de meerderheid van de milieuministers van de EU gestemd voor de Natuurherstelverordening. Dat bepaalt het politieke landschap. Volt is benieuwd in dat licht hoe GS zich verhoudt tot de ontwikkelingen op Europees niveau. Spreker is ook benieuwd of de collega-partijen het ermee eens zijn dat de provincie Utrecht het signaal zou kunnen afgeven nu deze stemming naar het Europese parlement gaat, dat deze natuurherstelverordening doorgang zou moeten vinden. Enerzijds omdat dit een product is van Europese samenwerking en we dus vanuit een Europees en niet alleen een nationaal belang kijken anderzijds omdat de staat van de natuur heel alarmerend is.

De voorzitter meent dat het niet in een rondvraag past om te polsen hoe fracties ergens over denken. Wellicht kan de heer De Jong volgens haar een motie opstellen om daarover dan te debatteren.

Gedeputeerde Sterk gaat in op de vragen. In augustus 2022 heeft de provincie kunnen meelesen op de zogeheten BNN-fiche van het rijk. Daarop zijn geen aanvullingen aangedragen. Normaal gesproken geeft de provincie via het IPO haar inbrengt. De provincie verschilt niet van idee met de inzet van het Rijk. In het huidige voorstel wordt al uitgegaan van die significante verslechtering. Het gaat vooral over de tijdigheid waaraan zou moeten worden voldaan. Moet de provincie niet naar een resultaatverplichting streven. De provincie heeft een Omgevingsvisie met een ambitieus beleid op het gebied van natuurkwaliteit. Dat blijft de ambitie. Zo wil de provincie ook omgaan met het herstel van de natuur hier. In IPO-verband loopt de voorbereiding om te kijken of er nog ruimte is voor regionaal maatwerk. Daarbij gaat het om de impact van de natuurverordening op het natuurherstel en hoe groot die regionale vrijheid is om de verordening zelf in te vullen.

De heer De Jong vraagt tot slot of het voor de ambitie van de provincie Utrecht uitmaakt of die verordening in originele of afgezwakte vorm wordt aangenomen.

Gedeputeerde Sterk wijst op de vrij hoge ambitie van de Provincie en daarnaast de ambities voor natuurherstel in het UPLG. Dat is niet alleen goed voor de natuur maar ook voor de vergunningverlening en alle andere ambities. Dat staat los van de wet zoals die nu in de Europese Unie voorligt. In de commissievergaderingen van het IPO worden deze onderwerpen regelmatig besproken. De gedeputeerde kan in de commissie melden wat daarover in het IPO is besproken, zodat de commissie op de hoogte blijft van de ontwikkelingen op dat gebied en van de provinciale inzet.

Hiermee is de rondvraag afgerond.

8. SV Jaarstukken 2022

De voorzitter geeft aan dat net als bij de andere commissies de jaarstukken staan geagendeerd. Per commissie is een verdeling gemaakt. De commissie RGW behandelt uit hoofdstuk 2 de programma's 1, 2 en 3. Er is gelegenheid geweest technische vragen te stellen bij de tafeltjessessie en voorafgaand aan deze commissie. Het gaat nu om de politieke standpunten en vragen, liefst met een onderbouwing. De sprekersvolgorde is naar grootte van de fracties.

Mevrouw Van Gilse heeft al vaker aandacht gevraagd voor vrijkomende agrarische bebouwing en het risico op ondermijning in het buitengebied. Dat komt steeds hoger op de gemeentelijke agenda's maar dat is in de Jaarstukken niet terug te zien. Ze is benieuwd wat PS hieraan kunnen doen en wat de rol van de landbouwcoaches het afgelopen jaar was.

Bij de kaderrichtlijn Water staat alles op groen, maar er moet nog wel wat gebeuren om de doelen in 2027 te halen. Eerder heeft de spreker gevraagd naar de samenwerking met de waterschappen en ze is benieuwd hoe die het afgelopen jaar is verlopen.

Ten slotte hoort ze dat bij natuurrealisatie zelfs de naar beneden bijgestelde doelen het afgelopen jaar niet gehaald zijn. Komen daarmee de einddoelen voor 2027 ook niet in gevaar? De spreker hoort graag van de gedeputeerde of het nodig is de einddoelen aan te passen en wat er gebeurt als die doelen niet worden gehaald op dat moment.

De heer Van Schie voegt hieraan toe teleurgesteld te zijn over het programma Versnelling woningbouw. Het programma kampt met een grote vertraging. Hij ziet graag een nadere analyse hoe dat kan en wat PS eraan kunnen doen om het proces te versnellen. Hij spreekt zijn verbazing uit over de adviesorganen PARK en PCL. Die hoeven alleen maar te bestaan om een goede indicator te ontvangen. Het lijkt hem goed dat de werkgroep die organen opnieuw tegen het licht houdt, goede voorstellen doet om dat in de kpi's te verbeteren. Wellicht kan het college daarvoor met een opzet komen.

De heer Overkleef bedankt voor de beantwoording van zijn schriftelijke vragen. Verder geen vragen.

Mevrouw De Boer spreekt haar dank uit voor de uitstekende beantwoording van haar schriftelijke vragen, waardoor veel zorgen zijn weggenomen. Bij de aanleg van nieuwe bossen las ze dat sommige omwonenden daartegen bezwaar maakten. Daarover verbaast ze zich.

Mevrouw Batteau heeft nog enkele politieke vragen bij de Jaarstukken. Waar het ruimtelijke ontwikkeling, natuur en bodem en water betreft, dan ziet ze veel procesafspraken en procesindicatoren, maar ze is juist benieuwd naar de behaalde doelen. In de stukken staan op het vlak van natuur veel groene stippen ter indicatie van een positieve uitkomst, maar die stippen geven aan dat beloofde activiteiten zijn uitgevoerd en niet wat de effecten van de genomen maatregelen zijn. Dat maakt het lastig om te bepalen of de gelden doelmatig zijn ingezet. De realisatie van natuur en de ambitie van het planten van bomen blijven achter. Dat zou te wijten zijn, aldus de spreker, aan het ontbreken van een dwingend instrumentarium om grond te verwerven of een gebied van functie te veranderen. Gaat het om de versterking van biodiversiteit, is er bij het beschermen van iconsoorten een onderbesteding van subsidies te zien. De vraag is welke conclusies PS daaraan verbinden. De urgentie van de insectensterfte vraagt immers een flinke investering. De vraag is voor de spreker hoe de middelen daadwerkelijk worden benut.

De heer De Jong heeft met veel interesse meegelezen. Volt is nog op zoek of de Europese subsidies die beschikbaar zouden zijn voor Utrecht, optimaal worden gebruikt.

De heer Van Dieren sluit zich graag aan bij het sentiment dat het heel belangrijk is werk te maken van kpi's voor de staat van de natuur. Het is wel controleerbaar of maatregelen zijn uitgevoerd, maar niet welk effect dat heeft gehad en dus ook niet of dat zin heeft gehad.

De heer Berends is blij met de beantwoording van de technische vragen en de tafeltjessessie. Er is subsidie verstrekt voor de 8.000 fruit- en notenbomen. Bij het gebruikmaken daarvan bij de bestaande boomgaarden om deze te revitaliseren zijn er meerdere hectares te verdelen. Dat maakt het financieel aantrekkelijk. Hij is benieuwd of deze mogelijkheid in de toekomst kan worden meegenomen. Naar verwachting zal bij de toegenomen drukte in natuurgebieden het natuurtoezicht niet worden uitgebreid. De vraag is dan of de huidige toezichtkalender wel voldoende gebaseerd is op de toename van bezoekersaantallen. Het aantal unieke bezoekers neemt jaarlijks toe, aldus de spreker.

Tot slot was er de waterlinie de drager van ruimtelijke kwaliteit. De fortenhoeklijn van het oppervlak zal veel bijdragen aan de beleefbaarheid en de natuurlijke kwaliteit. Hij hoopt dat de gedeputeerde onderschrijft dat deze 'parels' dienen te worden meegeteld in de natuurlijke kwaliteit.

De heer Breur is bij programma 1 blij met de vermelding van het netto aantal toegevoegde woningen. De trend in gemeenten lijkt zich nu meer te richten op renovatie. Er zijn nog veel plannen voor sloop, verkoop en liberalisatie van corporatiewoningen. Er is nog veel te winnen bij renovatie en isolatie van constructief goede sociale huurwoningen. Er zijn namelijk nog veel huizen met een E-label of erger. Dat geldt ook voor het particuliere bezit. Hij is benieuwd of het college die constatering met de SP deelt. Op blz. 51 ziet hij een evaluatie van de resultaten van het expertteam Tempo waar gemeenten en corporaties gebruik van kunnen maken. Het afgelopen jaar werden er echter slechts twee casussen aangemeld. Een evaluatie is hard nodig. Zo nodig kunnen de capaciteit en de middelen elders worden ingezet. Vertraging door capaciteitsproblemen is immers een rode draad in de Jaarstukken.

Programma 2 laat een enorme wildgroei zien van projecten met een eigen afkorting die dan weer onder andere programma's hangen. De SAL hangt onder de landbouwvisie en straks onder het UPLG. Die afkortingen werken verwarrend en staan soms niet in de lijst, aldus de spreker. Dat maakt het voor de gewone inwoner allemaal lastig om te bevatten. Het groene bolletje op blz. 233 bij de inzet op begrijpelijke taal en communicatie is dan ook niet

gerechtvaardigd. De heer Breur deelt de teleurstelling van het college over de geringe toename van nieuwe natuur. Hij kan zich vinden in de bijgestelde doelstelling. Voor de doelstelling van 5 ha bos met inzet van provinciale gronden is nog geen geschikte locatie gevonden. Hij is benieuwd of daar überhaupt zicht op is. Op blz. 85 gaat het over de KRW-doelen en ook daar ontstaat verwarring door het groene bolletje. Dat betekent namelijk alleen dat het staat opgeschreven, maar opschrijven is niet voldoende en betekent ook niet dat alles op schema ligt. Er is een programma en een budget, maar er is onvoldoende personeel voor uitvoering van dat project rond invasieve exoten. De SP-fractie vindt dat zorgelijk en vraagt het college hoe het tot volledige uitvoering denkt te gaan komen.

Gedeputeerde Van Essen reageert als eerste namens het college:

- Gaat in op de vraag over de PARK en PCL, of er naast meer hoogover indicatoren iets meer kan worden gekeken naar de inhoud of de kwaliteit daarvan en of er een kpi zou kunnen worden opgesteld. Een werkgroep met daarin Statenleden heeft begin dit jaar advies uitgebracht over hoe adviesorganen zoals PARK en PCL beter ingezet kunnen worden. Dat advies kan een nieuw college meenemen t.b.v. een nieuwe koers, natuurlijk in samenspraak met de Staten.
- De vraag van de SP had volgens de spreker betrekking op de lage labelwoningen van corporaties of particulieren. Het belang om die labelstappen te verbeteren is helder. Dat is een belangrijk onderdeel van het programma Energietransitie. Er zijn bijvoorbeeld isolatievouchers voor particuliere woningen. Het college is met gemeenten in gesprek over een planmatige aanpak voor verduurzaming. Corporaties hebben zelf de verplichting om hun bezit naar label C te brengen. Dat is onderwerp van gesprek met de koepel van corporaties. Samenwerken is prima, maar de verplichting is belegd bij de corporaties zelf.

Gedeputeerde Van Muilekom zal de vraag over de versnelling van de woningbouw beantwoorden bij het opgewaardeerde agendapunt over dat onderwerp. Hij zegt verder: De vraag over Europese subsidies neemt de gedeputeerde mee naar BEM, net als de vraag over natuurgebieden en het hoge aantal bezoekers. Dat is de juiste commissie daarvoor. Er is wel aangegeven dat die gebieden gewaardeerd worden en dat er soms sprake van is geweest dat iedereen naar dezelfde gebieden ging. Dat genereert te veel mensen op één plek en dat vergt meer toezicht. Het lijkt nu corona voorbij is, weer genormaliseerd te zijn.

- Over de Hollandse waterlinies – sinds de Unescostatus hebben we niet meer over de Nieuwe Hollandse Waterlinie, maar over de Hollandse waterlinies – geeft hij aan dat die een substantieel deel van het oppervlak van de provincie uitmaken. Dat moet gebruikt worden voor natuur, voor landschap, voor waterberging en ook voor klimaatadaptatie. Het moet een inspiratiebron zijn voor al die ontwikkelingen die goed te combineren zijn.
- Het college dacht dat de gemeenten grote behoefte zouden hebben aan Tempo, een club van specifieke deskundigen van de provincie op allerlei woningbouwterreinen. Toch wordt er weinig gebruik van gemaakt. In gesprekken geven gemeenten aan juist veel behoefte aan mensen te hebben. Het lijkt om een soort mismatch te gaan. De evaluatie loopt en na de zomer komt het college hierop terug.

Gedeputeerde Sterk geeft aan:

- Bezigt te zijn om met de gemeente Montfoort om een soort modelverordening te ontwikkelen voor de VAB (Vrijkomende Agrarische Bebouwing). Gemeenten kunnen dat model straks overnemen. Er blijkt belangstelling voor te zijn. Daarnaast zijn GS bezig nieuw beleid op de VAB voor te bereiden. Dat komt uiteraard naar PS. Ze kan niet aangeven of er landelijk iets van een model bestond. Landbouwcoaches brengen dit punt in bij de gesprekken die ze voeren, maar de coaches zijn onafhankelijk en acteren op de vraag van de ondernemer. De provincie kijkt vervolgens hoe een probleem op dat gebied op te lossen is.
- De KRW en de groene bolletjes betekenen dat alle activiteiten die voor de begroting stonden gepland, zijn uitgevoerd binnen de tijd en binnen het budget. Er ligt natuurlijk nog wel een enorme opgave voor de KRW. Sommige maatregelen moeten waterbeheerders nemen. Er zijn diverse andere opgaven bepalend of die KRW uiteindelijk worden gerealiseerd. Landbouw is een van de hoofdopgaves. Daarbij trekt de provincie samen op met de waterschappen in het UPLG. Daarnaast hebben ruimtelijke ordening, energie en de industrie impact op de kwaliteit van het water. Inmiddels is er een impulsprogramma aangekondigd door het ministerie. Daar is de provincie via het IPO bij betrokken. Dat gebeurt ook via de gesprekken over het stroomgebied West en het stroomgebied Oost.
- Dan is er nog het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn, zegt de spreker. Ook dat zal leiden tot verbetering van de waterkwaliteit. Tot slot is er nog de stikstofaanpak. Die zal leiden tot een transitie van de landbouw en die zal dus ook impact hebben op de kwaliteit van het water. Hopelijk volgt er dan een versnelling van de doelen. Het Rijk is met name voor de chemische stoffen partij. Die PFAS-stoffen in het water vormen, net zoals medicijnresten, volgens haar echt een probleem. Uiteindelijk is de derde periode voor de KRW nog maar net begonnen. Eind 2024 volgt een evaluatie en kan er zo nodig bijstelling volgen.

De heer Virginia geeft aan dat zijn fractie artikel-47 vragen heeft gesteld over de KRW. Hopelijk worden die snel beantwoord zodat hij volgende week zo nodig een motie kan indienen. De gedeputeerde noemt nu vooral de inspanningsverplichtingen, maar de KRW gaat over resultaten aldus de spreker. Hij vreest dat de resultaten niet in 2027 worden gehaald, dus hij wil horen hoe het college denkt ze in 2028 wel te behalen. Er kleven namelijk ook boetes aan.

Gedeputeerde Sterk benadrukt dat de provincie er niet alleen voor aan de lat staat. Dit proces gebeurt samen met alle betrokken partners. Ze zegt toe dat de schriftelijke beantwoording dinsdag aanstaande volgt, dus nog vóór de PS-vergadering.

Ze vervolgt haar betoog en stelt:

- Ten aanzien van de einddoelen voor natuurrealisatie: onlangs is in de commissie een versnellingsstrategie voor natuurrealisatie aan bod geweest. De spreker wil de resultaten daarvan afwachten. Er ontstaat daardoor met name vanuit landgoederen nieuwe belangstelling. Natuurrealisatie kan ook een impuls krijgen vanuit het UPLG. Daardoor kan grond vrij komen. Daardoor zou er beweging kunnen ontstaan voor een structuurversterking van de landbouw voor nieuwe natuur, waardoor de NNN-opgave wel kan worden gerealiseerd.
- De PvdD noemde de groene bolletjes terecht procesresultaten. Daar zijn lang niet altijd resultaten uit af te leiden, maar dat zou wel moeten. Het gaat uiteindelijk om het realiseren van hectares natuur en het op orde krijgen van de biodiversiteit. In de rapportage Natuur komt er inzicht, zegt de spreker. Het college zal er in een volgende begroting scherper op zijn minder op procesdoelen te informeren en meer op inhoudelijke doelen.
- Gelukkig gaat het wel goed met het bomenplan, zegt de gedeputeerde. Dit jaar hoopt de provincie het 600.000-bomenplan te realiseren. Er heeft het afgelopen jaar een enorme versnelling plaatsgevonden. De gedeputeerde komt schriftelijk terug op de icoonsoorten.
- De belangrijkste EU-subsidies komen uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In de regel weet de provincie die volledig te benutten. Het gaat om een interessante subsidie, in de vorm van cofinanciering, en dat betekent dat veelal 65 procent door de EU wordt gefinancierd.
- Het revitaliseren van boomgaarden is iets dat bij eigenaar hoort. Dat levert geen extra oppervlak bos op.
- Het idee om kpi's vast te stellen voor de staat van de natuur kan de gedeputeerde niet goed plaatsen. Maar de natuurbeheerplannen voor de N2000-gebieden zijn in feite een soort kpi voor de natuur. Omdat daarin staat welke dieren en welke habitattypes de provincie moet realiseren. In het kader van het UPLG is het wel een doel om kpi's te formuleren voor agrariërs waarmee die kunnen sturen op een bepaalde output. Die output heeft te maken met het versterken van de biodiversiteit en daarmee dus met natuurherstel.
- Er was een vraag of er voldoende personeel voor de aanpak invasieve exoten. Dat is het geval. De uitvoering is geïntensiveerd vergeleken met het programma invasieve exoten. Er is inmiddels iemand geworven voor duurzaam gebruik van de ondergrond.

De voorzitter concludeert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn. In de Statenvergadering van 28 juni volgt besluitvorming over dit voorstel. Het presidium zal uiteindelijk welke debatsoort bij deze jaarstukken hoort.

De heer Van Schie denkt dat de jaarstukken een hamerstuk kunnen vormen als er geen moties of amendementen worden ingediend.

De heer Virginia stelt dat de jaarstukken een hamerstuk kunnen vormen, want zijn motie komt elders.

De voorzitter concludeert dat de jaarstukken vanuit de commissie RGW **als hamerstuk** naar de Statenvergadering kunnen.

De bespreking van het Statenvoorstel is gesloten.

9. [SV Kaderbrief 2024-2027](#)

De voorzitter geeft aan dat in een regulier jaar de Staten in juli de Kadernota zouden vaststellen waarin de kaders voor de Begroting worden vastgelegd. Er wordt dan ook vooruitgeblikt op de financiële ontwikkelingen van de komende vier jaar. In de Statenvergadering volgen normaal gesproken ook de Algemene beschouwingen. Dit is echter geen regulier jaar. In maart vonden de Statenverkiezingen plaats. Er is nog geen nieuw college. Om die reden wordt nu de beperkte Kaderbrief besproken die het zittende college heeft opgesteld. Daarbij gaat het om informatie over financiële ontwikkelingen op korte en middellange termijn. In de Statenvergadering van 28 juni staat deze beperkte brief geagendeerd zonder Algemene beschouwingen. Dat heeft het fractievoorzittersoverleg zo besloten.

Mevrouw Batteau vindt het belangrijk de visie te bespreken die uit de Kaderbrief spreekt. Kritisch is ze op de besteding aan faunaschade, de Omgevingswet en de besteding rond vergunningen en handhaving. Naar verwachting zal er komend jaar meer faunaschade zijn, namelijk van 3 naar 4 miljoen euro. Onduidelijk is waarop dat is gebaseerd. Veel is namelijk gebaseerd op hogere prijzen, bijvoorbeeld de prijs van gras, of doordat het areaal groter wordt. De Omgevingswet zou een vereenvoudiging van procedures en processen betekenen, maar toch gaat er jaarlijks structureel 600.000 euro naartoe. Experimenten hebben laten zien dat de Omgevingswet leidt tot meer schade aan de natuur. Ze is benieuwd wat de provincie gaat doen als ze straks concludeert dat

natuur, water en luchtkwaliteit verder achteruitgaan. Bij de vergunningen wordt er 1 miljoen euro beschikbaar gesteld voor 2022 en 2023 waarbij de werkzaamheden met name zijn gericht op het onderbouwen van ingediende bezwaren tegen verleende vergunningen en naar het zoeken van mogelijkheden om vergunningen te verlenen. Het lijkt haar niet verstandig dat de provincie haar schaarse capaciteit besteedt aan het zoeken van mogelijkheden voor vergunningverlening. Handhaving en toezicht zijn zeker nodig, maar daarbij gaat het om het nalopen of maatregelen daadwerkelijk worden geïmplementeerd en om het in kaart brengen van de huidige vergunningen. Bepaalde bestedingen zijn niet onvermijdelijk maar er liggen politieke keuzes aan ten grondslag. Die weerspiegelen niet de urgentie van de huidige crisis.

De heer Van Dieren zag dat er bij de opcenten is gerekend met een te lage inflatie dan de reële. Er is nog niet besloten dat mee te indexeren, dus op te hogen. JA21 vindt dat eigenlijk wel prima zo.

Het Agrarisch Natuurbeheer (ANLB) heeft ook te maken met inflatie. Het Rijk zou het indexeren het moeten betalen, maar daar is nog geen zekerheid over. In het ene scenario hoort het Rijk het gewoon op met de inflatie en is er niets aan de hand. In het andere scenario doet het rijk dat niet en ontstaat er onenigheid over hoe dat wel moet worden opgevangen. De spreker is benieuwd of voor dat laatste scenario een plan klaarligt. Het zou echt ernstig zijn als agrarisch natuurbeheer niet zou kunnen worden voortgezet omdat men binnen de overheid blijft discussiëren.

Over de Omgevingswet merkt de spreker op dat die het nodige zou moeten stroomlijnen en versimpelen. Kosten voor de implementatie zijn begrijpelijk, maar vanaf 2026 komen er structurele kosten bij. Dat vergt een toelichting, bijvoorbeeld of die structurele kosten zo'n landelijk onderwerp waard zijn.

De heer Nagtegaal is nu drie maanden Statenlid. Hij benadrukt dat er nog geen nieuw college is in Utrecht, maar hij verwacht dat alles op dezelfde voet door zal gaan. Hem is verteld dat in de commissie het debat wordt gevoerd en dat daar de visie naar voren mag worden gebracht. In de Staten worden voorstellen ingediend.

De voorzitter legt uit dat bij behandeling van de Kaderbrief de orde een beetje anders is. Daarbij wordt het debat in PS gevoerd en niet in deze commissie. In het fractievoorzittersoverleg is besloten, ook met de fractievoorzitter van de PVV, de algemene beschouwingen in de Statenvergadering te houden. Omdat het de eerste keer is voor de heer Nagtegaal, kan hij zijn verhaal vervolgen.

De heer Nagtegaal vervolgt dat er wel een wat andere wind waait, namelijk die van BBB. Bij hen zit veel kennis over natuur, water en landbouw. Hij vraagt zich af wat Utrecht zou zijn zonder haar boeren en vissers. Land is het fundament van deze provincie. De PVV koestert haar boeren en vissers, net zoals het water en de natuur. Het belang voor de landbouw, de economie, de werkgelegenheid en leefbaarheid van de provincie staat buiten kijf. De landbouw is ook beeldbepalend. Nederland loopt voorop met haar innovatieve landbouw. Voedsel uit Utrecht gaat de hele wereld over. Deze sector staat voor grote uitdagingen, zo leest hij in de Kaderbrief. De PVV vindt zeker niet dat alle boeren in Utrecht biologisch moeten boeren. Die keuze is aan de individuele agrarische ondernemers. Volgens de PVV kunnen in Utrecht agrarisch natuurbeheer, gangbare landbouw en biologische landbouw naast elkaar bestaan. De spreker zou graag een nieuwe landbouwvisie opstellen om dat op een toekomstbestendige manier uit te voeren. De enige uitdaging voor agrariërs is de impact van hun bedrijf te reduceren tot aanvaardbare wettelijke waarden. De druk op de ruimte in Utrecht is groot. Om boeren perspectief te bieden is het van belang dat er voldoende agrarische gronden behouden blijven voor alle mogelijke vormen van landbouw. Dat is lastig omdat er ook ruimte voor bouwen nodig is. Waar nodig moet extensivering mogelijk zijn.

Het stikstofvraagstuk heeft Nederland op slot gezet, aldus de spreker. Veel agrariërs verkeren al jaren in onzekerheid over hun toekomst. In Utrecht denken de mensen in mogelijkheden. Daarom is het voor de PVV onbestaanbaar dat Utrechtse boeren gedwongen worden uitgekocht. Stikstofruimte die de provincie zelf verwerft, dient in eerste instantie ten goede te komen aan de zogenaamde pasmelders in deze provincie. Het rijk is aan zet om deze ondernemers te helpen, maar ook de provincie moet een actieve rol pakken in het bieden van oplossingen.

De mening die de spreker nu verwoordt, is in feite – zo zegt hij - een samenvatting van het onlangs gepresenteerde Flevolands coalitieakkoord waar de VVD en de CU nog wel gezond verstand tonen en een samenwerking met de PVV zijn aangegaan.

De spreker hoopt dat ook in deze commissie het gezond verstand altijd wint met een provinciebestuur dat trots is op de Utrechtse boeren. Hij roept op vastberaden te zijn, standvastig, niet bang te zijn en je niet te laten afschrikken.

De heer Breur ziet dat de stelpost 'te bereiken efficiency voordelen' van de Omgevingswet en de invoering van milieueffingen 625.000 euro opleveren in 2027. Hij vraagt zich af hoe realistisch dat is, vooral omdat er gesproken wordt over de complexiteit van de invoering en de noodzaak voor meer capaciteit. Het staat nu onder het programma RO, maar het lijkt volgens de spreker eerder een gat in de begroting.

De heer Van Breukelen constateert dat de provincie steeds meer een uitvoeringsorganisatie begint te worden. In de Kaderbriefpublicatie leest hij 24 keer 'opgave'. Dat betreft dan altijd een thema waarbij wetgeving van bovenaf wordt aangevoerd om impopulair beleid door te voeren. De provincie zou natuurlijk onafhankelijk moeten zijn van het Rijk, maar dat is vaak niet het geval. De rol van het Rijk en de taken die het overhevelt naar de provincie worden als reden aangevoerd voor de onzekerheid aan de lastenkant. Niet actief uitvoeren van rijksbeleid gaat gepaard met het korten op subsidies dan wel boetes. Ook de EU verschaft subsidies om te bewerkstelligen dat beleid dat op lokaal niveau impopulair is, toch aantrekkelijk lijkt. Hogere overheden kopen op deze wijze de loyaliteit van lagere overheden. De spreker hoort graag hoe de gedeputeerde de onafhankelijke positie van de provincie zowel bestuurlijk als financieel willen verzekeren.

Gedeputeerde Sterk geeft in haar reactie aan:

- Dat de toename van faunaschade de schade wel wordt bijgehouden. Het IPO probeert erop te sturen. De toename is te wijten aan verschillende oorzaken. De stofprijs voor agrarische producten op de wereldmarkt zijn hoger. Die factor bepaalt grotendeels de hoge prijzen. De prijs voor kruidenrijk grasland is weer hoger dan de prijs voor Engels raaigras – het sterrenrestaurant voor ganzen. Het is dus ingewikkeld om dat aandeel naar beneden te krijgen. De ganzenpopulatie neemt niet toe.

De heer Verleun hoopt dat de gedeputeerde beseft dat zijn achterban kampt met alle schade door die ganzen. Zij moeten nieuw voer kopen en dan kan het nog steeds niet uit.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat haar beantwoording toezag op de vraag waardoor de kosten zo toenemen voor de vergoedingen die de provincie moet uitkeren. Dat heeft vooral te maken met die hogere grasprijs – ook al dekt dat nog steeds de schade van agrariërs niet.

Ze vervolgt haar betoog:

- In de vorige periode is motie-54A aangenomen waarin de Staten hebben aangegeven de PAS-melders en ook de interimers met voorrang te willen helpen als het gaat om de stikstofreductie.
- Over de indexatie bij het agrarisch natuurbeheer legt de spreker uit dat er namens de gezamenlijke provincies is gestuurd aan het ministerie van LNV dat die de kosten voor de indexatie dient te vergoeden. De minister heeft dat eerder toegezegd en daar willen de provincies hem aan houden.

Gedeputeerde Van Mulenkom

- Geeft aan dat het huidige college zich ook druk maakt om alle taken die de provincie krijgt toegeschoven. Daar horen financiële afspraken bij om in staat te zijn die taken uit te voeren. Het is een terecht punt, maar die discussie hoort eerder in de commissie BEM thuis.

Gedeputeerde Van Essen

- Gaat in op de vraag over extra middelen die nodig zijn voor de Omgevingswet en de baten die daarvoor worden ingeboekt vanaf 2027. Het klinkt tegenstrijdig: een wet die moet leiden tot vereenvoudiging en meer samenwerking die dan toch extra middelen vergt. De oorzaken zijn divers. De kost gaat voor de baat. Het zijn nieuwe processen over de hele breedte van het ruimtelijke omgevingsbeleid. Iets makkelijker maken voor ondernemers leidt soms tot meer complexiteit voor overheden, aldus de spreker. De provincie heeft ook de ambitie om met die Omgevingswet zaken beter te maken. Naar verwachting leidt de wet tot een kwaliteitsslag. Maar er kunnen ook wat hobbels opduiken. De wet zal een aantal jaren investeringen vragen om dingen op een nieuwe manier goed in te regelen. Daarna zal de wet zich gaan uitbetalen: processen zullen soepeler verlopen. Milieuleges vormen dan een onderdeel van het financiële kader, dus die genereren inkomsten.
- Gevreesd wordt dat de Omgevingswet tot meer schade aan de natuur zal leiden, zo sprak de fractie van de Partij voor de Dieren uit. Volgens de gedeputeerde hangt het effect van de wet vooral af van wat de provincie in haar verordening heeft staan. Die lijkt sterk op de verordening onder de huidige wetgeving. Er is al een enorme slag gemaakt door alle verordeningen samen te voegen tot één interim-Omgevingsverordening. Die treedt per 1 januari in een iets aangepast vorm in werking. De gedeputeerde verwacht niet dat de wet zal leiden tot verminderde bescherming van kwetsbare belangen. Het is nog wel afwachten wat bepaalde regelgeving op termijn zal doen. Dat is niet helemaal te voorspellen.
- De Eerste en Tweede Kamer hebben besloten tot de extra kosten voor de Omgevingswet. Dat is al veel eerder gebeurd en dat is dus een achterhaalde discussie. Dit jaar stond alleen de besluitvorming over de inwerkingtreding op de agenda. De Omgevingswet heeft volgens de spreker overigens wel gestimuleerd dat overheden intensiever zijn gaan samenwerken.

De heer Van Dieren begrijpt nog niet waarom er wordt gesproken over structurele kosten.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat er een aantal verbrede taken bij zit en dat vraagt structurele middelen. Op het moment dat die processen zijn ingericht, verwacht hij dat het uiteindelijk tot een structurele besparing zal

leiden. Het leek hem zuiver die opstap als structureel te presenteren. Hij zegt toe dit punt mee te nemen richting de Begroting.

- FvD vroeg naar de afhankelijkheid van provincies. Er komen soms extra taken en de gedeputeerde heeft niet het beeld dat de provincie daarin niet zelfstandig kan opereren. De provincie heeft bij nieuwe taken veelal eigen beleidsruimte. Aandacht voor de financiële dekking daarbij is absoluut van belang.

De voorzitter concludeert dat de commissie geen behoefte heeft aan een tweede termijn. Dit Statenvoorstel gaat met het advies voor een **normaal debat** naar PS vanwege de te verwachten moties.

De bespreking van de Kaderbrief is gesloten.

10. SB Voorgenomen instellingsbesluit stikstofdepositiebank provincie Utrecht

De voorzitter licht toe dat het college de Staten consulteert over het voorgenomen besluit en de inrichtingskeuzes die het voorstel bevat. GS wil hierna een definitief besluit nemen. Dit instemmingsbesluit staat los van het beleidskader; dat volgt later. De Staten worden bij dat beleidskader actief betrokken via een Statenvoorstel. De Statenbrief wordt in één termijn behandeld.

De heer Cromwijk informeert of van de saldo gevende partij bijvoorbeeld de NB-vergunning wordt opgekocht inclusief de latente ruimte. Vervolgens wordt minimaal 30 procent afgeroomd en in een stikstofdoelenbank geplaatst. Bij reductie van 46 procent van de veestapel wordt gerekend met een gecombineerd opgave en meitelling van 2018. Daar is vaak latente ruimte aanwezig. De spreker is benieuwd of die wordt ingenomen en vervolgens in de stikstofdoelenbank weer wordt uitgegeven en of nu al uitvoering kan worden gegeven aan motie-54A, legalisatie PAS-melders.

Mevrouw Van Gilse bedankt voor de heldere uitleg tijdens de informatiesessie en de beantwoording van de technische vragen. Ze kijkt uit naar de behandeling van het beleidskader voor het uitgeven van de ruimte in de depositiebank.

De heer Overkleef heeft op zijn vragen over latente stikstofrente nog niet gehoord hoe de onduidelijkheid rond de latente stikstofruimte zich tot de juridische houdbaarheid van extern salderen verhoudt op de langere termijn. Voorts hoort hij graag of de gedeputeerde de stikstofdepositiebank ziet als een instrument om slapende stikstofruimte in kaart te brengen.

Mevrouw De Boer begrijpt dat de stikstofbank nodig is omdat het extern salderen is opengesteld. Het openstellen van de beleidsregels voor extern salderen is noodzakelijk voor een goede werking van de Utrechtse depositiebank. Ze leest dat het niet afdwingbaar is om alle vrijgekomen stikstofruimte te gebruiken als vulling voor de depositiebank. Ze vreest dat die stikstofruimte dan alsnog onderling wordt verhandeld tussen boeren of bedrijven of zelfs wordt opgekocht voor buiten de provincie Utrecht. Ze begrijpt niet hoe deze maatregelen bijdragen aan het verbeteren van de natuur. Ze hoort graag welke keuzes voorliggen en in hoeverre PS hier invloed op hebben.

Conform motie-54A wordt voorrang verleend aan PAS-melders. Ze is benieuwd of er wel voldoende ruimte overblijft om bijvoorbeeld bouwprojecten vlot te trekken.

Mevrouw Batteau beschouwt dit niet als een beleidsarm voorstel. PAS-melders krijgen voorrang en dat is een politieke keuze. Motie-54A moet niet door het huidige college worden uitgevoerd, maar door het nieuwe, zo stelt deze spreker. Dit onderwerp is namelijk controversieel verklaard. PS moeten meebeslissen over de politieke invulling, de beleidsinvulling, van de stikstofbank.

De heer Fiscalini wil graag weten of de Partij voor de Dieren meent dat moties van de vorige periode allemaal niet hoeven worden afgedaan.

Mevrouw Batteau legt uit dat er afspraken zijn gemaakt hoe PS de stikstofbank invullen: beleidsarm opstellen en de politieke invulling met de nieuwe coalitie vormgeven.

Mevrouw Kennedy sluit zich aan bij de vragen en opmerkingen van voorgaande sprekers.

De heer De Jong krijgt een ongemakkelijk gevoel. GS presenteert dit als beleidsarm instrument, maar de Statenbrief bevat een uiteenzetting wat het instellingsbesluit beoogt 'te regelen'. Hiermee wordt als het ware toch voorgesorteerd op het beleidskader voor uitgiftes. Projecten kunnen namelijk alleen gebruikmaken van deze depositiebank als ze passen onder een of meer van de doelen in het instellingsbesluit. Het is zaak de depositieruimte in te zetten voor maatschappelijke projecten met een duidelijke meerwaarde. Die doelen kaderen de toewijzingscriteria, maar dit maakt onderdeel uit van een separaat besluit. Er sluipen te veel subjectieve termen in, bijvoorbeeld 'duidelijke meerwaarde', aldus de spreker. Het instellingsbesluit is volgens hem dus niet helemaal beleidsarm. Er zit ook een spanningsveld met de motie van PS over het actief betrekken van PS bij de

overwegingen rond de mogelijkheden voor het toewijzen van depositieruimte. Op dat spanningsveld krijgt hij graag een reactie van GS. Hij benadrukt dat in zijn ogen PS nog actiever willen worden betrokken bij het bepalen van de doelen van de bank en het kaderen en inrichten van dat deel van de bank dat gaat over de toewijzing van depositieruimte.

Volts heeft behoefte aan een breed debat over het overkoepelende doel van de depositiebank. Dat gaat veel verder dan een administratiesysteem. Dat is een middel, geen doel. Het doel is extern salderen om ruimtelijke ingrepen mogelijk te maken zonder andere beleidsdoelen te compromitteren waaronder wettelijk verplicht natuurherstel. Daarover moet de discussie eerst gaan.

De heer De Jong krijgt graag de toezegging dat er ondanks dit instellingsbesluit ruimte blijft voor een brede discussie met PS die ertoe kan leiden dat het instellingsbesluit wordt aangepast naar aanleiding van de discussie rond de toewijzingscriteria.

De heer Van Dieren bedankt voor de uitgebreide beantwoording van zijn schriftelijke vragen. Hij heeft begrepen dat het prioriteitenlijstje op geen enkele manier de volgorde voor het uitgiftebeleid bepaalt. Dat neemt zijn zorg wel weg, maar roept tegelijkertijd de vraag op waarom deze volgorde dan toch in het instellingsbesluit staat. De vraag is ook of er later nog doelen kunnen worden toegevoegd of afgehaald. Als het gaat om het reserveren van tijd, begrijpt hij dat GS zich beroepen op verschillende artikelen en in principe voor onbepaalde tijd de ruimte kunnen blijven reserveren. Dan kunnen die termijnen toch beter geschrapt worden. De tekst kan nog wat worden gereduceerd, aldus de spreker, zodat de discussie over het uitgiftebeleid heel zuiver kan worden gevoerd. Daar kijkt de spreker naar uit.

De heer Van den Dikkenberg begrijpt de behoefte aan een stikstofregistratiesysteem en een stikstofbank. Als boer zou hij er nooit gebruik van maken, want de boer levert stikstofruimte in en de sector is overgeleverd aan de keuze van GS. Op alle fronten hebben GS de keuze: GS kunnen breed binnen het scala van doelen handelen; GS kunnen programma's opstellen; GS kunnen de ruimte laten vrijvallen of niet, dus de ingeleverde ruimte kan vervallen als GS vergeten de reservering te verlengen; GS kunnen programma's maken die putten uit de bank; de verdeling vindt primair plaats via programma's en zelfs buiten de gebieden. Alles ligt buiten PS. De spreker zou graag een aanvulling inbrengen om de verdeling te laten plaatsvinden zoals in de Staten wordt vastgesteld in een leidraad, maar ook in een gesprek in die gebieden. Hij bepleit de gebiedstafels een nadrukkelijke rol te geven in de verdeling van vrijkomende stikstofruimte. Daarmee kan motie-54A goed worden afgedaan en op die wijze kunnen boeren aan elkaar worden gekoppeld als de stikstofvraagstukken niet via de centrale bank worden geregeld. Schaarste verdelen is volgens de spreker een politieke discussie bij uitstek.

De heer De Jong vraagt of gebiedstafels actief betrekken betekent dat ook de inwoners van een gebied meepraten. Of betekent het alleen met degenen die ruimte inleveren?

De heer Van den Dikkenberg vindt dat prima als die inwoners stikstofruimte willen inleveren dat ze meepraten over wat er met die ruimte gebeurt. Het gaat om een plan met en voor de sector, dus de discussie wordt gevoerd met de natuur- en de landbouwsector. Namens de inwoners zitten volgens hem PS hier om vanuit het algemeen belang politieke keuzes te maken over de verdeling van schaarste.

De SGP zou motie-54A nadrukkelijker genoemd willen zien. Nu staat er dat 'PAS-melders in ogeschouw genomen moeten worden'. De motie spreekt over daadwerkelijk legaliseren.

Eén van de technische vragen van de spreker is onduidelijk beantwoord: Kan een boer aangeven dat de stikstofruimte die hij inbrengt alleen aan agrarische bedrijven mag worden teruggegeven? Wat is zijn borging in het proces, vraagt de spreker

De heer Van Breukelen leest in het instellingsbesluit dat er depositieruimte wordt vrijgemaakt voor evenementen met een maatschappelijke meerwaarde. 'Depositieruimten uit de depositiebank zullen GS niet ter beschikking stellen voor evenementen met hoofdzakelijk een commercieel doel of die vooral ter vermaak dienen. Een maatschappelijke meerwaarde is vereist.' Dan volgt nog een aantal voorwaarden. Er staan voorbeelden van evenementen met een maatschappelijk doel, maar hij ziet geen duidelijke kaders. Zijn fractie vindt dit een slechte afbakening omdat cultuur en commercie vaak samensmelten. Veel steden en dorpen kennen een traditie van jaarmarkten, aanvankelijk commerciële evenementen die allemaal cultureel erfgoed zijn geworden. De scheiding is hem niet duidelijk.

De heer Biever onderschrijft de bijdragen van de SGP. Hij spreekt zijn zorg uit: dit mag geen commerciële bank worden. Hij wil ervoor hoeden dat er zaken vanuit het buitenland worden opgekocht.

Gedeputeerde Sterk licht het proces toe. Er ligt een beleidsarm kader zonder keuzes in de prioritering. Dat is namelijk aan het nieuwe college. Dat wordt een Statenvoorstel waarmee PS daarin een hele duidelijke stem krijgt. De motie spreekt namelijk uit dat de PAS-melders met voorrang behandeld moeten worden. Ze zegt toe dat het gesprek met PS daarover dus nog komt.

De heer Van den Dikkenberg verzoekt de gedeputeerde dit op te nemen in het instellingsbesluit dat er wordt gerefereerd naar dat Statenvoorstel. Die link met het Statenvoorstel ontbreekt nu.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat er in dit voorstel nog geen voorschot wordt genomen over die prioritering. Dan zou het namelijk niet meer beleidsarm zijn. Wel een verwijzing opnemen betekent een keuze voor wat er in het besluit komt. Als het gaat om *hoe* dit wordt uitgegeven, wordt daarbij betrokken wat de Staten daarover in het verleden hebben uitgesproken. Mocht de latere discussie toch aanleiding geven om dit instellingsbesluit aan te passen, dan is die ruimte er wel degelijk, zo geeft ze aan in antwoord op een vraag van de heer De Jong.

Een aantal vragen had betrekking op de latente ruimte. Die latente ruimte komt ook in de bank, maar wel met een afroming van 30 procent. Dat geldt immers voor alle ruimte; die beleidsregel geldt voor extern salderen. In principe kan die ruimte daarmee opnieuw worden uitgegeven.

De heer Cromwijk ziet dat de reductie van 46 procent wordt gerefereerd aan 2018, de mei-telling en de gecombineerde opgave. Ambtenaren gaven in de informatiesessie aan dat de latente ruimte daarvoor niet geldt. Het is hem niet duidelijk waar die latente ruimte blijft.

Gedeputeerde Sterk ziet dit als een andere vraag. Dat gaat erom hoe vanuit het UPLG wordt berekend of de reductie wordt behaald. Voor de stikstofdepositiebank geldt dat die latente ruimte gewoon meegaat. Het Rijk bekijkt op dit moment hoe het wil omgaan met die latente ruimte. Soms is die nodig voor bedrijfsuitbreiding, soms is het ruimte die wel is vergund maar waarvoor nog niets is gebouwd. Ze schat in dat die ruimte wel wordt ingenomen als er een nieuwe vergunningenkwestie komt.

De heer Cromwijk heeft op dit moment 70 koeien en een NB-vergunning voor 135 dieren. Zijn doel was 120 koeien te melken. Als de latente ruimte nu wordt afgepakt, kan hij die 120 koeien niet halen. Daarvoor heeft hij wel land en ook een emissiearme stal. Als die 60 koeienruimte verdwijnt in de stikstofdepositiebank, vreest hij dat die latente ruimte niet meer voor de landbouw wordt aangewend.

Gedeputeerde Sterk weet dat het Rijk hiernaar kijkt. Op dit moment wordt die ruimte niet afgepakt. Die ruimte wordt daarom nog meegenomen in de stikstofbank. Komt er een ander beleid – dat heeft het rijk wel aangekondigd – dan schat ze in dat de regels omtrent het plaatsen van latente ruimte in de stikstofbank ook veranderen.

- In de richting van D66 geeft de spreker aan op dit moment bezig te zijn met het instellen van een veehouderijregistratie waarin wordt geregistreerd welke vergunningen er zijn.
- De PvdA vroeg of het afdwingbaar is ruimte in de bank te plaatsen en hoe kan worden voorkomen dat er ruimte verdwijnt naar een andere provincie. Dat is onder de huidige beleidsregels niet tegen te gaan. Extern salderen kan buiten de stikstofbank om plaatsvinden. De stikstofdepositiebank is vooral bedoeld voor de maatschappelijke ontwikkelingen en doelen die GS willen dienen. Dat kan een gebiedsproces zijn, maar ook een woningbouwprogramma of de aanleg van een weg. Hoe dat dan moet, komt later in het Statenvoorstel terug om hier te bespreken.
- De spreker geeft aan dat het additionaliteitsvereiste er bij alle uitgave van ruimte voor zorgt dat de natuur verbetert en dat het natuurbehoud versterkt wordt. Een vergunning kan pas worden afgegeven als daardoor aantoonbaar dat stukje natuur er niet op achteruitgaat. Dat komt nog boven op die 30 procent.

Mevrouw De Boer benadrukt dat het er niet om ging de natuur niet verder te laten verslechteren; het gaat erom de natuur te verbeteren. Ze wil horen hoe deze maatregel daaraan bijdraagt.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat met deze maatregel wordt geprobeerd de stikstofuitstoot terug te dringen, maar de stikstofdepositiebank gaat het probleem niet oplossen. Er zijn meer maatregelen nodig en die kunnen per gebied verschillen. Het helpt dat het niet slechter wordt. Een stikstofreductie zal altijd onderdeel uitmaken van een aanpassing bij een bedrijf om ook andere doelen daarmee te realiseren. Indirect draagt het er dus wel aan bij.

Mevrouw Ghijssels refereert aan de vorige vergadering, het punt van grijs en groen naar stikstof in de depositiebank. Dat is helemaal verdwenen, terwijl er toch een duidelijk verschil is tussen groene stikstof versus grijze stikstof. Het moet wel duidelijk zijn waarom dit allemaal gebeurt.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat dit besluit daar niet over gaat, maar dat dat punt niet is verdwenen. In dit dataregistratiesysteem is wel zichtbaar of het om groene of grijze stikstof gaat. Of die gescheiden blijven of dat die uitwisselbaar zijn, dat is iets dat later terugkomt in het Statenvoorstel. De opzet is nu om de stikstofruimte zo veel mogelijk in de eigen provincie te houden. Dat kan niet helemaal, maar het is wel mogelijk de stikstofreductie tijdelijk te parkeren als een boer er bijvoorbeeld mee stopt en wil dat het ten goede komt aan de agrarische sector. Soms is er dan nog geen gebiedsproces en dan kan het. Er lopen op dit moment ook andere projecten in de provincie vast, bijvoorbeeld de oostelijke ringweg in Veenendaal of woningbouwprojecten. Daar is geen stikstofruimte. Het doel en het nut van die stikstofdepositiebank is wel helder.

De heer Overkleeft hoort nog graag hoe de onduidelijkheid rond slapende stikstofruimte zich verhoudt tot de juridische houdbaarheid van extern salderen op de langere termijn. Dat maakt alles waarschijnlijk wel ingewikkeld.

Gedeputeerde Sterk vraagt haar ambtenaren hiernaar te kijken. Het antwoord heeft ze nu niet paraat.

De heer Biever hoorde de gedeputeerde over keuzes voor woningbouw of de aanleg van een weg. Hij hoort graag wie die keuze maakt.

Gedeputeerde Sterk stelt dat dit een vraag is die wordt belegd in de manier waarop de uitgifte vorm gaat krijgen. Daar gaat het vandaag nog niet over.

- De gedeputeerde kan toezeggen dat er geen stikstofruimte uit de stikstofbank gaat totdat het beleidskader is vastgesteld. Er kan nu wel ruimte in komen.
- Gebiedstafels kunnen een rol spelen bij de verdeling. Als het programma in het instellingsbesluit bijvoorbeeld een gebiedsagenda is, dan kan met de saldonemer of saldogever worden afgesproken daar de stikstof neer te zetten. Bij de gebiedstafel kan worden besloten hoe men wil omgaan met de uitgifte van die stikstof. Dat hangt af van het type programma dat met elkaar wordt vastgesteld.
- Het kan echt aantrekkelijk zijn voor een agrariër. De overheid moet betrouwbaar zijn in de afspraken die met elkaar worden gemaakt. Wordt met een saldogever afgesproken dat hij stikstof wil inbrengen om te laten uitgeven in een gebiedsproces, moeten afspraken daarover mogelijk zijn. Hoe dat moet, is een latere discussie. Dat is een aandachtspunt.
- Het wordt geen commerciële bank. Het gaat echt om de maatschappelijke doelen die de provincie voorstaat.

Mevrouw Ghijssels stelt dat PS dan wel moeten weten waarom dit allemaal eigenlijk gebeurt. De spelregels voor de stikstofbank zijn wel helder, maar de vragen wat ermee gaat gebeuren en hoe het beleid plaatsvindt, worden allemaal geparkeerd.

Gedeputeerde Sterk geeft aan dat deze demissionaire GS vindt dat het zo'n belangrijk besluit aan een nieuw college is om dat samen met de Staten vast te leggen. Dat is immers democratisch meer gelegitimeerd. Er is wel degelijk over nagedacht, maar het is een bewuste keuze om het nieuwe college en de nieuwe Staten in positie te zetten op dit wezenlijke onderwerp.

Mevrouw De Boer brengt in herinnering dat de PvdA helemaal niet zo'n groot voorstander was van het openstellen van het extern salderen. Daarvoor was het alleen mogelijk dat hogere overheden stikstofruimte konden opkopen. Dat was onwenselijk, bijvoorbeeld omdat Schiphol dat deed. Dat wilde de provincie voorkomen. Nu is het extern salderen helemaal opengezet waardoor er wel heel erg veel mogelijk is. Ze wijst op het belang van een goede volgorde. Utrecht had als enige provincie extern salderen juist niet opengezet.

Gedeputeerde Sterk weet dat er bedrijven waren die boeren opkochten in de provincie om die stikstofruimte ergens voor te gebruiken. De overheid kon dat zelf niet en kon die stikstof ook niet ergens tijdelijk parkeren. Om die reden is het extern salderen opengezet en daarom is er nu een stikstofdoelenbank. Als er nu een boer naar de provincie komt en hij kan een goed bod krijgen, dan kan de provincie de vrijgekomen stikstof tijdelijk parkeren om in te kunnen zetten in gebiedsprocessen. Eerder kon dat niet. Dan was de provincie die stikstofruimte gewoon kwijt. Die ging dan naar Rijkswaterstaat of Schiphol.

Mevrouw De Boer meent dat voordat het extern salderen werd opengezet, het helemaal niet mogelijk was dat een ander boerenbedrijf uit een andere provincie hier ruimte opkocht. Dat kon alleen gebeuren door hogere overheden.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat eerder een boer in Noord-Holland een bedrijf in Utrecht kon opkopen. Daar kon de provincie weinig tegen doen, terwijl er wellicht ook een boer in Utrecht was die dat had gewild. Dat wordt nu wel mogelijk gemaakt. Het wordt ook mogelijk stikstof even op te sparen om het later in een gebiedsproces uit te geven.

De heer De Jong hoort dat de wensen van de gever worden meegewogen dan wel gehonoreerd in het bepalen van die uitgifte. Dat ziet hij graag toegelicht in het Statenvoorstel.

Gedeputeerde Sterk zegt dat toe.

De heer Fiscalini begrijpt dat de latente ruimte wel wordt meegenomen in de stikstofbank. Hij is benieuwd of de agrariër waarvan de latente ruimte is afgepakt, een voorkeursrecht heeft om dat weer uit die bank te halen.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat dit zo is totdat het rijk een andere regeling heeft bedacht. Die komt er wel aan. Tot dat moment is de latente ruimte onderdeel van de NB-vergunning die in de bank wordt geplaatst.

De heer Fiscalini begrijpt het nu wel, maar het komt oneerlijk over. Eigenlijk zouden agrariërs alle ruimte snel moeten opvullen, want dan kan die ruimte ook niet worden afgepakt.

Gedeputeerde Sterk wijst erop dat dit de lijn van het Rijk is. Daarover komen PS en het college vast nog op een later moment te spreken.

De heer Cromwijk begrijpt dat het Rijk met een ander besluit komt over die latente ruimte. Als er al een concept van is, zou hij dat graag inzien. Latente ruimte is wel degelijk vergunde ruimte. Boeren hebben daarmee gerekend voor hun hypotheek bij hun banken.

Gedeputeerde Sterk legt uit dat het voornemen van de minister niet is om latente ruimte zomaar af te pakken. Als er een nieuwe vergunningsaanvraag is, wordt die latente ruimte daarin wel meegewogen. Er ligt nog geen concept, behalve de brief van 25 november waarin iets wordt aangekondigd.

Mevrouw Hoek weet dat een aantal agrariërs in de grensgebieden stukken grond hebben die deels in Utrecht en deels in bijvoorbeeld Noord-Holland vallen. Er worden regelmatig gronden bijgekocht van agrariërs die stoppen of er gebeuren zaken aan de Noord-Hollandse kant omdat die aan de Utrechtse kant niet kunnen of mogen. Ze is benieuwd hoe de provincie omgaat met de stikstofproblematiek van de agrariër uit Utrecht ten opzichte van zijn eigen land aan de Noord-Hollandse kant. Dat kan voor een discrepantie zorgen: hier mag het wel en een meter verder mag het niet.

Gedeputeerde Sterk geeft aan dat er altijd vanuit de vergunning wordt geredeneerd, dus de NB-vergunning. Als de provincie Utrecht die heeft gegeven, wordt er vanuit dat perspectief geredeneerd. Als die in een andere provincie ligt, ligt het primaat bij die provincie. Wat er naar de stikstofbank gaat, is de vergunningsruimte. Het is inderdaad zaak om niet heel verschillend beleid te hanteren. Daarom wordt er zo veel mogelijk opgetrokken met de aangrenzende provincies. Andere colleges hebben soms wel ander beleid. Dat maakt het ingewikkeld.

De heer Overkleef had nog de vraag gesteld over de juridische houdbaarheid van extern salderen.

Gedeputeerde Sterk weet nu dat slapende ruimte wel kan worden ingezet voor extern salderen. De rechtbank heeft uitspraken gedaan over de inzet van latente ruimte door de provincie Brabant. Besluit het Rijk om slapende vergunningen in te trekken, dan moet in de regelgeving worden voorzien wat de consequenties daarvan zijn.

De voorzitter sluit het agendapunt.

11. [SB Mastergrondexploitatie Hart van de Heuvelrug en grondexploitatie Vliegbasis Soesterberg 2023](#)

De voorzitter heet de zes sprekers welkom. Ze wijst hen op de regels omtrent inspreken. De commissie zal haar vragen bundelen totdat de laatste spreker het woord heeft gevoerd.

De heer Stormbroek geeft de commissie graag het volgende mee. Als het gaat om de woningbouwplannen op landgoed Oude Tempel in Soesterberg. De weerstand tegen die bouwplannen is heel groot en heeft geleid tot een actiecomité en zelfs een lokale politieke partij, Ons Soesterberg. Al zou de gemeente af willen van de plannen voor De Oude Tempel, de sancties die gelden voor zo'n eigenstandig besluit maken dat moeilijk. De provincie is daarvoor aan zet. In het verleden is gezocht naar een alternatief idee: woningbouw Kamp van Zeist. Dat is met het huidige AZC al een woonlocatie. Na sluiting van het AZC kan het terrein voor woningen blijven benut. Dat ligt buiten de rode contour – maar ooit lag landgoed Oude Tempel daar ook buiten. Als alternatief wordt ook gedacht over delen van de defensie terreinen bij Soesterberg of elders.

Vorig jaar hebben PS 50 miljoen euro voor natuur, landbouw en groen beschikbaar gesteld. Landgoed De Oude Tempel is zelfs opgenomen in Nationaal park Utrechtse Heuvelrug. Het is aan de provincie om oude natuur te redden of nieuwe natuur aan te leggen. Binnen het programma Hart van de Heuvelrug heeft compensatie van de bomenkap eerder plaatsgevonden dan de feitelijke kap en dit is in strijd met de wet Natuurbescherming, met alle risico's van dien. De kosten daarvan zullen onderdeel zijn van de grex Hart van de Heuvelrug. Dat maakt het helemaal logisch de 16 ha bos van Oude Tempel toch in stand te houden. Voortschrijdend inzicht als het gaat om behoud van de natuur, leefbaarheid van kleine kernen en de diepe wens van de inwoners van Soesterberg maakt dat het nog niet te laat is van die woningbouwplannen. Er komen echt niet te weinig woningen: 1.500 woningen in de directe omgeving zijn of worden gebouwd.

De heer Stormbroek roept PS op landgoed Oude Tempel te redden van de ondergang.

De heer Versteeg gaat ervanuit dat iedereen begrijpt dat het onmogelijk is om drie minuten een inhoudelijk en overtuigend verhaal te houden. Dat gaat hij niet proberen. Zijn speech komt via de griffier naar de Statenleden, zodat zij dat op hun gemak kunnen lezen. Nu beperkt hij zich tot de hoofdpunten. Hij spreekt wel zijn ongenoegen uit over dit inspreekproces. Het lijkt op deze manier een ontmoediging om te komen inspreken. Mensen moeten er een dag vrij voor nemen, er wordt geen tijdstip gegeven en er zijn slechts drie minuten beschikbaar. Het bebouwen van Oude Tempel is bedoeld om geld te verdienen voor groene projecten, niet om het woningtekort te verkleinen. Het bestemmingsplan kent veel beperkingen, zodat er minder huizen dan gepland kunnen worden gebouwd. Het plan zal ook minder opbrengsten genereren. De grex van de gemeente laat een stijging van de opbrengst van de grond zien in het afgelopen jaar van 13 procent. De kosten voor het bouwrijp maken zijn met 16 procent gestegen. De verkoopkosten zijn eerder met 6 procent gestegen maar zijn nu al een tijd aan het dalen. De opbrengst is volgens een herberekening in plaats van de 26 miljoen in de grex nog geen 19 miljoen euro. Dat brengt het resultaat van het bebouwen van De Oude Tempel om 1,5 miljoen euro negatief. Zijn bezwaar tegen bebouwing van De Oude Tempel is inmiddels in behandeling genomen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Deze cijfers komen uit het openbare jaarverslag van de gemeente Soest. Dat zal geen positieve invloed hebben op de grex. Hij adviseert PS Oude Tempel niet te bebouwen en Kamp van Zeist op z'n minst gedeeltelijk terug te geven aan de natuur. Het zou verspilling zijn alles wat voor het AZC is opgetuigd, teniet te doen. Het zou een prachtige locatie voor starterswoningen zijn.

Mevrouw Le Roy, oprichter van Comité Oude Tempel, woont daar al veertig jaar. Samen met het actiecomité en enkele enthousiastelingen vecht ze voor het behoud van Oude Tempel. Het kappen van zo'n oud bos vindt ze ethisch onjuist. De groene long moet blijven, nodig omdat bewoners tussen twee snelwegen zitten. Er wonen elf beschermde diersoorten in het bos. 300 huizen op 16 ha in het groen is onmogelijk. Ze schildert dat het landgoed werd aangekocht voor recreatie door de gemeente die daarmee het eerste recht had in 2016. In 2017 werd het opengesteld voor publiek. De aankoop had te maken met het plan van de Heuvelrug dat in 2004 begon om versnipperde gebieden weg te halen en aaneengesloten natuur te creëren. Een mooi streven, maar stenen horen niet in de natuur. Het groen lukte aardig met de Soesterduinen. Tijdens de recessie ging dat wat achterlopen. De Hart van de Heuvelrug kwam 10 miljoen euro tekort. Soest moest helpen oplossen. De wethouder destijds bedacht een oplossing: Oude Tempel kopen, daar bouwen en daarmee de schuld aflossen. Iedereen in Soesterberg wil gehoord worden. Dit bos is belangrijk, dit bos moet blijven. Bouwen in het groen is een onmogelijke zaak.

De heer Van den Ende spreekt in namens Vrienden van de Willem Arntszhoeve. Zijn bijdrage staat al in het SIS. Zijn bijdrage heet: Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedoold. Hij zal de commissie niet vermoeien met datgene wat hij op 17 mei al aan deze commissie heeft gemeld. Zijn boodschap is namens de 3.500 ondertekenaars van de petitie, voor een alternatief voor de Willem Arntszhoeve: ga niet door op de ingeslagen weg met de acht jaar geleden getekende samenwerkingsovereenkomst Programma Hart van de Heuvelrug 2015. Dat is een heilloze zaak. Als het om de natuur gaat, weet iedereen dat er maar een weg te gaan is: die naar herstel van de natuur. Hij roept de commissie op de boskap te stoppen, niet toe te staan dat er op het terrein van de Willem Arntszhoeve 3.000 of meer bomen worden verwijderd waaronder monumentale bomen, en een heel waardevol ecosysteem. Nieuw groen heeft pas na honderd jaar weer een vergelijkbare kwaliteit. Er is immers een goed alternatief voor de bebouwing van de Willem Arntszhoeve ontwikkeld. Ga niet akkoord met de vernietiging van de wildroutes, de bijzondere flora en fauna in het gebied. Het gezonde stuk natuur mag niet verloren gaan, waaronder de neushoornkever. Stop de vernietiging van de biodiversiteit, zegt de spreker. Kies voor heroriëntatie van het programma van de Heuvelrug van 2015 en maak een nieuwe belangenafweging. Heb oog voor de lange termijn en zoek naar alternatieve bouwlocaties elders.

De heer Van Bosbeek spreekt in namens de stichting Ontwikkeling en behoud erfgoed Soesterberg. Ook zijn inbreng is te vinden in het SIS. Hij stelt dat de roodgroenbalans voor het project minimaal neutraal is, de toename van het oppervlak groen is minimaal gelijk maar bij voorkeur groter dan de toename van het oppervlak rood. Robuuste natuur is van groot belang, maar er zijn andere noodzakelijke klimaat- en milieuplannen: meer bos en vergroening van dorpen en steden. Beheer duurzaam bos, zegt de spreker, Stop en keer landdegradatie en stop biodiversiteitsverlies. 10.000 ha extra groen in Utrecht en 37.000 ha meer bos landelijk. Dan wordt het wel heel moeilijk om het plan uit 2004 in de veel recentere afspraken en doelen te plaatsen. Klopt de roodgroenbalans wel? De vernietiging van bestaand groen binnen dorpen en steden staat haaks op vergroening van diezelfde dorpen en steden. Waar wordt in het plan rekening gehouden met de leefbaarheid voor bestaande inwoners? De roodgroenbalans is heel onduidelijk. Hij wijst op het kaartje van 18 april: bruin staat voor het gekapte bos en in groen de nieuwe aanplant. De winst bedraagt slechts een halve ha, afhankelijk wat erbij gerekend wordt. Dat kan negatief oplopen tot een verlies van 16 ha. Kamp van Zeist is het zwaard van Damocles, aldus de spreker. Gezien de vluchtelingenproblematiek is het nog maar zeer de vraag of de asielopvang zal verdwijnen. Het verlies zelf is al erg onzeker. Groene gebieden als de vliegtuigbasis en de Pfalz toevoegen, klopt niet. De verschillende berichten over verslechtering van het klimaat komen dagelijks binnen: over de achteruitgang van de natuur, over het verlies van insecten en diersoorten en een droogterecord.

De samenleving is op een punt aangekomen waarop ze overweegt ecocide strafbaar te stellen. Inwoners doen van alles in en om hun huis. Zijn conclusie luidt: het plan past niet meer binnen de huidige klimaatdoelstellingen. Het getuigt van grote wijsheid om het kappen en slopen van bestaande bosgebieden per direct een halt toe te roepen. Hij roept de commissie op daarmee te stoppen en het plan met de kennis van nu te zien.

De heer Greeven spreekt in namens de stichting Milieuzorg Zeist en omstreken. Ook zijn schriftelijk inbreng is terug te vinden in het SIS. Hij is al ruim twintig jaar met Hart van de Heuvelrug bezig. Destijds werd gekeken hoe het zuidelijk deel van de Heuvelrug weer met het noordelijk deel kon worden verbonden. Daarvoor werd dat schaakbordmodel gelanceerd. Bij de interviews van de Grondmij heeft hij gelijk aangegeven dat eerst de waarden in kaart moesten worden gebracht. Dat betreft waarden die in het geding kunnen zijn. Het was vroeger een stadsgewestelijke bufferzone. Hij stond achter dat schaakbord met zeventien partijen. Maar de natuur op de Heuvelrug werd daarmee feitelijk schaakmat gezet. De vliegbasis is dé plek met de meeste icoonsoorten voorkomen. Die is heel waardevol, echt uniek. Naturalis heeft al voorgesteld dit als Natura2000-gebied aan te wijzen. Bij Oude Tempel is unieke historische verkaveling geweest, maar ook oud bos. Overal komt waardevolle natuur voor. De provincie heeft natuurinclusief ontwerpen hoog in het vaandel staan, maar dat vereist eerst die waarden in kaart te brengen. Hij roept de commissie op tot een algehele herbezinning en eerst echt samen naar de waarden te gaan kijken en die waarden centraal te stellen. De provincie kan hier laten zien hoe het ook kan.

Vragen uit de commissie:

De heer Van Dieren geeft aan dat de gemeente Soest toch al heel lang betrokken is bij dit project en dit heeft goedgekeurd. Afwijken daarvan heeft logischerwijs dus ook gevolgen. Daarop krijgt hij graag een reactie van de heer Stormbroek. Het project is echt verder dan halverwege. Daarop ook graag een reflectie. Het compenseren van groen heeft al plaatsgevonden. Dat is wel een aparte volgorde, maar dan zou het wel heel gek zijn om er nu de stekker uit te trekken.

Mevrouw Hoek heeft een vraag aan mevrouw Le Roy over Oude Tempel en de elf beschermde diersoorten en dan met name de dassenburcht. Daarop krijgt ze graag meer verduidelijking. Het plan van de provincie om Oude Tempel tot onderdeel van het Nationaal Park te bestempelen zet volgens haar de woningbouwplannen onder druk. Er is intensief met de gemeente overlegd om de grenzen zo te maken dat die aansluiten bij de lokale wensen en vergroeningsdoelen die volgen uit dit bestemmingsplan en omgevingsplan. Graag daarop een reactie van de heer Versteeg.

Mevrouw Ghijssels vraagt aan mevrouw Le Roy: Is zij ervan overtuigd dat de betreffende ontwikkelaar op dit gebied expertise in heeft en is de provincie betrokken bij dit proces?

De heer De Jong vraagt aan de heer Versteeg wat de insprekers vinden van de wijze waarop inwoners en burgers tot op heden zijn betrokken en geïnformeerd ondanks de verschillen van inzicht. Hij is ook benieuwd of ze zich gehoord en begrepen voelen en of dat in het besluit wordt meegewogen – ondanks dat er straks een andere uitkomst ligt. Volt heeft grote bedenkingen bij dit plan, want het werken volgens het voorzorgsprincipe blijft onduidelijk en dit valt eigenlijk niet te rijmen met de Europese regelgeving waaronder de Natuurherstelverordening. Van de heer Greeven hoort hij graag of die een juridisch spanningsveld ziet met de plannen die nu voorliggen als de verordening straks van kracht wordt.

Mevrouw Batteau heeft drie vragen. Van mevrouw Le Roy hoort ze graag hoeveel bomen er gaan sneuvelen. Van de heer Versteeg hoort ze graag over het bezwaar dat is ingediend bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wat daarvoor de grondslag is en de te verwachten resultaten. Verder hoort ze graag meer over de natuurwaarde in z'n algemeenheid bij Oude Tempel, de Willem Arntszhoeve en meer in z'n algemeenheid bij de Hart van de Heuvelrug. Dus welke concrete waarden gaan verloren als de provincie doorgaat op de ingeslagen weg. Die vraag is aan de heer Stormbroek, de heer Versteeg en de heer Greeven.

Mevrouw Van der Vooren heeft een vraag aan de heer Versteeg. Die noemde dat er bezwaar is ingediend bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Misschien kan hij dat nader toelichten. Van mevrouw Le Roy hoort ze graag haar oproep namens het Actiecomité. De laatste vraag aan de heer Greeven gaat over de waarden die in het geding komen. Die waarden zijn niet in beeld gebracht. Ze heeft de oproep gehoord om een algemeen onderzoek te doen naar het nieuwe schaakbord, maar het proces dendert door. Dus graag de oproep aan de Staten heel concreet.

De heer Breur vraagt over Oude Tempel nu de heer Stormbroek heeft gezegd dat de provincie aan zet is, hoe dat zich verhoudt tot de uitspraak van de Raad van State dat de woonbestemming op Oude Tempel onherroepelijk is. Daar heeft de provincie nu wel mee te maken. Welke mogelijkheden ziet de heer Stormbroek nog voor de provincie.

De heer Stormbroek probeert zijn antwoorden te bundelen. De inspraak op dit plan is aanvankelijk slecht verlopen. In 2017 is het plan ter inzage gelegd. Op die avond konden eigenlijk alleen maar huizen worden gekocht. Uiteindelijk hebben inwoners daarop een lokale politieke partij opgericht. Er zitten verschillende partijen in de Hart van de Heuvelrug: de provincie Utrecht, Soest en Zeist. Soest wil geen eigenstandig besluit nemen, omdat er financiële risico's aan kleven als een partij zich terugtrekt. Het is nu echt aan de provincie. Als de provincie een stap maakt, zal Soest dat ook doen.

De heer Versteeg heeft een aantal vragen genoteerd. Is verlies mogelijk? Zeker, als de kosten hoger zijn dan de opbrengst. Dan staan er wel huizen, maar dan is er niet aan verdiend. Dat is toch de doelstelling van Oude Tempel. Een aantal jaren geleden moest er ook al 10 miljoen euro bij.

Het participatieproces is een proces van vinkjes zetten geweest. Het waren verplichte nummers; er werd totaal niet geluisterd. Bij de RvS is zelfs toegezegd dat het plan samen met de omwonenden ontwikkeld zou worden, maar vorige maand werd de heer Versteeg uitgenodigd om naar het plan te komen kijken zonder enige inbreng van omwonenden. De participatie is dus abominabel verlopen.

Er is bezwaar aangetekend bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op basis van artikel 2 en 8. De staat maar ook de provincie hebben de verplichting om bedreigingen op het leven en de gezondheid van hun bewoners te voorkomen. Het kappen van 16 ha bos van de Oude Tempel midden in het dorp Soest heeft een slechte impact op de gezondheid van de bewoners. Overigens is er al bijna 15 ha weg aan ander bos.

Mevrouw Le Roy wijst op het youtube-kanaal 'landgoed de Oude Tempel'. Daar staan circa 200 filmpjes op. De Groene Hoogte kon niet gekapt en niet bebouwd worden omdat er een dassenburcht was in de Oude Tempel. Die dassen zijn gevangen. Dat was een hele klus. Voor 120.000 euro werd een dassenren neergezet in het Oude Tempelbos. De dassen zijn nooit gevangen. Er is er wel eentje doodgereden op de Amersfoortse straatweg. Pas toen kon er worden gebouwd. In de Groene hoogte is geen boom blijven staan. Er is een officieel rapport van wat er straks rest. Er blijft geen 10 procent meer over van dit 'bouwen in het groen.' De wortels in het bos liggen dermate hoog dat er helemaal niet gebouwd kan worden. Ook die 10 procent zal nog moeten verdwijnen. Als het gaat om participatie met de gemeente, dan is zij in al die jaren een aantal keren op het stadhuis ontboden om met de projectleider te praten over participatie. Ze is nergens in gekend. Er is in het Casino onlangs een plan gepresenteerd, maar daar heeft ze geen deel van uitgemaakt. De communicatie is erbarmelijk. De hittestress zal door het plafond gaan.

De heer Van der Ende vult aan dat het onderzoek van de universiteit van Wageningen naar de biodiversiteit op het terrein van de Willem Arntszhoeve een grote lijst van bedreigde diersoorten heeft opgeleverd. Dat deel van het rapport zal hij de commissie nog toezenden.

De heer Van Bosbeek gaat in op de vraag over de vernietiging van de natuurwaarde. Herplant is sowieso iets bijzonders: boompje voor boom. Dat is lang niet toereikend om de directe milieuschade op te vangen. Herplant is in feite een fabeltje: het is een kwestie van verplaatsen. Er groeit helemaal niets bij.

Bij Oude Tempel of andere delen van oud bos die al weg zijn of zouden moeten gaan, wordt de leefruimte beperkt. In een oud bos wonen allerlei dieren die afhankelijk zijn van juist die oude bomen: vleermuizen, spechten en uilen. Die hebben helemaal niets aan jonge boompjes. Compensatie met jonge boompjes heeft de eerstkomende vijftig jaar helemaal geen waarde. Onderzoek wijst uit dat je 2000 jonge boompjes moet planten om hetzelfde effect te bereiken van een monumentale oude beuk. Dat is helemaal niet haalbaar in dit plan.

De heer Greeven komt op de vraag van Volt over de natuurherstelverordening. Die is afgezwakt. Het maakt een groot verschil of iets een inspanningsverplichting is of een wettelijke verplichting. De provincie heeft in 2016 de natuurvisie vastgesteld inclusief het supplement biodiversiteit. Daarin komt de grote verantwoordelijkheid voor iedereen naar voren om ook binnen de provincie Utrecht de natuur te herstellen. Dat gaat niet alleen over iconsoorten, maar over allerlei soorten. Destijds is heel expliciet aangegeven dat de ecologische en de cultuurhistorische waarden het uitgangspunt zouden moeten vormen van het project Hart van de Heuvelrug. Die waarden gelden bij alle ontwikkelingen als basis en die mogen niet ten koste van groene waarden gaan. De natuur gaat heel sterk achteruit. Natuurherstel is echt nodig. Daarvoor moet de heel samenleving anders worden ingericht. De heer Greeven hoopt dat die natuurherstelwet er komt en dat die hierop van invloed is. Hij roept de provincie op een voorbeeld voor heel Nederland, voor heel Europa en de wereld te zijn. Hij heeft inmiddels enorme dossiers van de vliegbasis en de Oude Tempel. Daarbij gaat het om unieke waarden, om heel veel bijzonder vogels en insectensoorten. Het is een uniek natuurgebied. Naturalis geeft niet voor niets aan dat het eigenlijk de status van een Natura-2000gebied zou moeten hebben.

Bij de dassen in Oude Tempel is de heer Greeven intensief betrokken geweest. Het bleek een drama om die te verplaatsen. De bosbodems worden niet voor niets beschermd. Het is een heel samenweefsel onder de grond tussen alle bomen. De provincie geeft nu geen toestemming meer om die bossen elders te herplanten. Dit hele gebied is destijds uit de bebouwde kom boswet gehaald en daardoor heeft de provincie geen bevoegdheid meer om het te beschermen. Dat ligt nu bij de gemeente. Afhankelijk van de bomenverordening of van de APV zijn die bomen al dan niet beschermd. Alleen al de aanleg van wegen laat niets meer over van het oude bos.

Hij heeft opgeroepen om een ecologische evaluatie te houden, dus niet alleen over die rood-groenbalans. Die kijkt immers naar kwantiteit. Het gaat hier om kwaliteit. Er is steeds geprobeerd naar alternatieven te kijken. Daarbij is gezegd: die plannen voor de vliegbasis en Oude Tempel: doe die op Kamp van Zeist. Daar is het grotendeels al helemaal verhard. Bij de WA-hoeve zijn gezamenlijk locatiealternatieven ontwikkeld en dan natuurinclusief om de waarden te behouden.

Mevrouw Ghijssels heeft geen antwoord op haar vragen gehad. De BBB-fractie staat zeer kritisch tegenover deze plannen. Maar als het plan er toch komt, hoe zit het dan met de resterende natuur? De provincie heeft bij de technische vragen daarop aangegeven dat het goed zou komen. De ontwikkelaar heeft veel expertise en weet wat hij doet. Ze hoort graag of iemand dat kan beamen en hoe de provincie hierin staat.

Mevrouw Le Roy weet dat de bouwer die nu de opdracht heeft, geen expertise heeft. De gemeente moet de grond bouwrijp maken en de wegen aanleggen. Ze heeft er geen enkele fiducia in dat deze bouwer er verstand van heeft om op dit terrein te bouwen.

De vraag aan de provincie is of die de gemeente Soest het bedrag dat die aan de provincie verschuldigd is, wil kwijtschelden. Dit plan is erin geflanst door die 10 miljoen schuld. Er is nooit antwoord gekomen op de vraag wanneer deze 'creatiegrond' is omgeturnd naar bouwgrond ondanks herhaald daarnaar vragen.

Mevrouw Hoek vindt het positief dat de dassen weer terugkomen. Dat zou mevrouw Le Roy ook moeten melden. Ze zijn niet weg, ze zijn weer terug.

Eerder was er ook een plan bij de provincie om van het hele gebied een nationaal park te maken waarin de Oude Tempel wordt meegenomen. Er is zelfs een aanvraag naar het ministerie heengegaan. Ze vraagt hoe de Actiegroep ertegenover staat als het onderdeel van een nationaal park zou worden.

Mevrouw Le Roy geeft aan dat er op dit moment drie dassenburchten zijn. De filmpjes zijn er. Ze juicht het toe als het een nationaal park wordt en dat het goed onderhouden wordt. Dat onderhoud gebeurt nu slechts mondjesmaat. Dat biedt veel perspectief voor de mensen die nu op de kale Groene hoogte wonen.

De voorzitter komt tot een afronding van het deel met de sprekers. Ze bedankt hen voor hun komst hierheen en voor hun bijdragen.

Schorsing voor de lunch

De voorzitter heropent de vergadering. Straks om 14.30 uur vindt het besloten deel plaats. De voorzitter wil het UPLG graag deze middag afronden. Het punt Omgevingsvergunning pluimveestal is opgevaardeerd door de fractie van de Partij voor de Dieren. Ze stelt voor bij behandeling van dat punt wel de spreker aan het woord te laten, maar de opwaardering van de PvdD zelf te behandelen bij het UPLG.

De voorzitter geeft aan dat het nu tijd is voor de bespreking zelf van de [SB Mastergrondexploitatie Hart van de Heuvelrug en grondexploitatie Vliegbasis Soesterberg 2023](#).

Ter inleiding van die bespreking geeft de voorzitter aan dat over deze Statenbrief in twee rondes technische vragen zijn beantwoord en dat er is een infosessie is geweest. Het gaat dus nu om de politiek inhoudelijke punten. Behandeling van de Statenbrief vindt plaats in één termijn. Het woord is aan de opwaarderende fracties: GroenLinks, de PvdA en de PvdD.

Mevrouw Van der Vooren licht de opwaardering toe. Aanleiding om dit punt te agenderen is de eerdere Statenbrief dat de provincie ook dit gebied bij het nationale park Utrechtse Heuvelrug wil voegen en daarover een voorstel aan de minister heeft gedaan. Dit label heeft geen juridische status, maar de spreker wil wel weten wat dit label precies behelst. Natuur en cultuurhistorische waarden worden met deze status beschermd en de vraag is of dat is wat er gebeurt met de plannen voor de 'natuurinclusieve' wijk. Op de informatiebijeenkomst in Soest bleek dat de plaatjes van het ecologisch onderzoek in feite werden misbruikt. De oostelijke Sortie zou absoluut niet bebouwd moeten worden; dat is immers het meest waardevolle gebied. Toch komen juist daar de villa's, in de meest waardevolle natuur in dit gebied. Er blijken gewoon wegen te komen en het blijkt dat de villa's een parkeernorm van twee auto's krijgen. Hierdoor zal de hele bodem met haar boomwortels kapotgereden worden. Einde natuurgebied, aldus de spreker. De zorgen van de sprekers en omwonenden zijn helemaal terecht. Spreker wil van de gedeputeerde horen of die deze zorgen deelt.

De Staten stellen zich op als beschermer van de natuur en cultuurhistorische waarden, maar dit gebied wordt vernietigd. Dan is het niet aan de orde dat de provincie claimt de beschermer te zijn van de Utrechtse Heuvelrug. Over de beantwoording van haar technische vragen is mevrouw Van der Vooren niet erg tevreden. Zo zou de ontsluiting van de woonwijk zo licht en informeel mogelijk gebeuren – met 300 woningen? Een buslijn wordt nog onderzocht. Parkeerplaatsen komen verspreid in het gebied. De villastreek wordt de groene zone in het gebied – de achtertuinen misschien?

Natuurlijk zijn er ook wel lichtpuntjes. De spreker verwacht dat de commissie voor dit gebied gaat zeggen dat dit niet gaat gebeuren. Ze roept het college op met Soest in gesprek te gaan.

De heer Dekker bedankt de insprekers die de moeite hebben genomen om hun perspectief met de commissie te delen. Zijn opwaardering gaat over een heel ander onderwerp dan de natuur zelf; dat gaat over het woningbouwprogramma. De gemaakte afspraken zijn namelijk 50 procent betaalbaar en in een motie naar aanleiding van het provinciaal programma Wonen en Werken hebben de Staten verzocht in te zetten op 66 procent betaalbaar als uitgangspunt. Er wordt onderzoek gedaan naar meer betaalbare woningen. Hij hoort graag wanneer de Staten een voorstel daarvoor kunnen verwachten en wanneer er nieuwe plannen voor komen. Naar aanleiding van de inspraak is hij benieuwd naar de betaalbaarheid van de woningen die gepland staan op de twee postzegels.

Mevrouw Batteau onderschrijft de inbreng van GroenLinks. Ze dankt de insprekers die heel goed hebben verwoord waarom dit een onzalig plan is op allerlei fronten: participatie, ecologie en klimaat. De provincie en de gemeenten samen kunnen zeggen tot nieuwe inzichten te zijn gekomen. Dit moet stoppen, zegt de spreker Er zijn voldoende alternatieven. Ze roept alle partijen op met elkaar het gesprek aan te gaan om te komen tot een natuurinclusieve benadering.

Gedeputeerde Van Muilenkom geeft aan dat het college het heel goed vond om het nationaal park uit te breiden, vanuit de zuidkant naar de noordkant. Het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is in feite een kwaliteitslabel. Dat betreft het totale gebied met natuur, recreatiemogelijkheden en ook dorpen waar mensen wonen. Als het gaat om welke functie het park op bepaalde plekken moet hebben, dan is dat aan de gemeenten die in bestemmingsplannen vastleggen wat er wel of niet mag komen. De besluitvorming over het nationaal park heeft kennelijk voor veel onduidelijkheid gezorgd. Het is een besluit geweest vanuit de overheden.

De insprekers hebben nadrukkelijk een aantal punten aan de orde gesteld, niet alleen vandaag, maar dat doen ze al een aantal jaren. Het gevolg daarvan is dat het veel proceduretijd vergt in gemeenteraden en bij de Raad van State. Vergeleken vier jaar geleden zijn de plannen bij Oude Tempel nu veel kwalitatiever ingevuld en zeker de natuurinclusiviteit is veel meer aangescherpt. De vraag is natuurlijk of het allemaal ook goed wordt uitgevoerd. Daar zijn technische vragen over gesteld, bijvoorbeeld over de overeenkomsten tussen de ontwikkelaar en gemeenten. Voor de provincie is de SOK de leidraad. Er is een kwaliteitsteam aan toegevoegd om heel kritisch naar de plannen te kijken waaronder boomspecialist Copijn. De gemeenten moeten de plannen echt goed gaan invullen. Hoeveel bomen er gekapt of aangeplant worden, kan de gedeputeerde zo niet aangeven. Alle bomen worden in ieder geval ingemeten. Dat is een plicht voor de gemeenten. Het plan rond Sortie ligt bij Zeist in de gemeenteraad. Ook daar zal de gemeente echt rekening moeten houden met wat er uit de onderzoeken naar voren komt.

De heer Dekker sprak over de betaalbaarheid, ook een belangrijk punt. Alle projecten waarbij woningbouw is gepland, maken onderdeel uit van het provinciaal programma Wonen en Werken. Elke gemeente moet toegroeien naar dat percentage van 66 procent. Dit is in de stuurgroep besproken. Als het percentage betaalbare woningen omhoog moet, betekent dat wel iets voor de projecten die nu nog gerealiseerd moeten worden. Dan gaat het over de Willem Arntszhoeve en de vliegbasis. Het college komt hier in het najaar op terug. Die keuze om het percentage betaalbaar te verhogen leidt tot een vermindering van opbrengst – of misschien wel tot meer – maar dat moet in de grex terugkomen. Afsproken is dat de grex in Q4 wordt opgesteld. De doorvertaling van het percentage betaalbaar is daarbij een punt van aandacht. Op de vraag over de betaalbaarheid van de twee postzegelplannen komt het gedeputeerde schriftelijk terug.

Mevrouw Batteau deed een oproep om het gesprek aan te gaan over stoppen met dit traject. Wellicht kan de gedeputeerde in het besloten deel ingaan op wat dat betekent in financiële zin.

Mevrouw Van der Vooren begrijpt dat de gemeente Soest aan zet is als het gaat om een bestemmingsplan en het ontwikkelen van een wijk. Er ligt echter wel een overeenkomst met de gemeente. De gedeputeerde noemde zelf ook de SOK al. Zo'n overeenkomst houdt wel in dat partijen daarover in gesprek blijven. Het lijkt nu alsof de provincie haar handen ervan aftrekt. Ze ziet graag dat de provincie een grotere rol speelt bijvoorbeeld bij zo'n kwaliteitstafel, zeker waar het gaat over dat label nationaal park Utrechtse heuvelrug. Ze verzoekt de gedeputeerde wat meer verantwoordelijkheid te nemen om dit gebied te beschermen.

Gedeputeerde Van Muilekom geeft aan dat in de stuurgroep de gemeenten Zeist en Soest zitten en ook Het Utrechts Landschap. De verantwoordelijkheden zijn verdeeld, gaat het er echt wel om zaken samen met elkaar goed te doen en de ambities scherp te houden. Dat betekent meedenken met elkaar en elkaar suggesties doen. Het nationaal park ontstijgt het programma Hart van de Heuvelrug. De provincie is zich er sterk van bewust dat zij moet aangeven hoe ze verder wil.

De voorzitter stelt dat hiermee dit punt voldoende is besproken.

12. [Ingezonden stuk Bezwaar Omgevingsvergunning Pluimveestal](#)

De voorzitter geeft aan dat er eerst een inspreker is. De opwaardering komt aan bod bij het NPLG.

De heer Kaat spreekt in namens de Oranjobuurt in Bunnik met het bezwaar voor een pluimveestal. 170 anderen hebben eveneens bezwaar gemaakt tegen dit voornemen: bewoners uit Bunnik, uit Zuidwest, maar ook de kinderopvang, de sportverenigingen en de moestuinvereniging. Over de boerderij en pluimveestal ventileert hij geen mening. Het gaat hier om de lucht die naar hem toekomt. Dat is het zorgpunt. Deze pluimveestal ligt op een onhandige locatie: precies tussen Bunnik en Zeist in en aan de andere kant liggen twee natuurgebieden, Niënhof en Wulperhorst. Dat is een klein groengebied en precies daar komt een zeer intensieve activiteit. Dat is geen goed idee. De milieutoets van de gemeente laat zien dat hier de fijnstofhoeveelheid enorm gaat toenemen. De gemeente ziet daarin geen grond om het plan te verwerpen, maar die fijnstofuitstoot van de A12 en andere bronnen nu al heel hoog is in Bunnik. Daar dreigt nu nog wat bovenop te komen. Die cumulatie is niet onderzocht. De GGD in Utrecht stelt dat de normen veelal worden behaald in de provincie, maar die zijn zodanig dat ze niet de bescherming bieden die ze zouden moeten bieden. Ze liggen namelijk veel te ruim boven de normen die de WHO stelt. Aanzienlijke gezondheidsschade is een gegeven.

Bij een pluimveestal is dat nog erger. Daarbij gaat het om endotoxinen, een organische stof vanuit de kippen en parasieten bij de kippen. Het is dan ook bekend dat bij pluimveebedrijven de gezondheidsschade veel hoger is, zeker voor mensen met astma of andere longproblemen. De heer Kaat maakt zich daar zorgen over.

Er zijn meer aspecten, namelijk geur, natuur en stikstof. Die geur zal fors gaan toenemen maar er is geen norm voor die dat afdekt. De provincie is het bevoegd gezag voor de Natuurbeschermingswet. In de aangrenzende natuurgebieden komen de das voor, de ringslang, salamanders, kikkers, allemaal beschermde dieren. De stal zal zijn mest ergens kwijt moeten, op de velden aangrenzend aan die natuurgebieden. Daar zitten zeker bij pluimvee heel veel gifstoffen in. Stallen worden vaak ontsmet tegen bloedluis; dat komt op het land terecht en zal z'n uitwerking hebben op die natuurgebieden, maar ook op het grondwater en het milieu van de mensen.

De bewoners maken zich grote zorgen en spreken de Staten erop aan daar iets aan te doen. Hij verzoekt de Staten bij GS druk te zetten op de gemeenten ten aanzien van deze vergunning. Zeist heeft steken laten vallen en voert geen overleg met Bunnik. Ze heeft ook niet gekeken of er een natuurtoets nodig is – dat had wel moeten. Hij dringt er bij GS op aan om te kijken of hier een toets nodig is voor vergunningverlening volgens de Natuurbeschermingswet.

Vragen aan de inspreker:

Mevrouw Batteau heeft uit het bezwaarschrift begrepen dat het hier gaat om intern salderen. Misschien kan de heer Kaat dat nog toelichten.

De heer Kaat heeft stikstof als thema buiten beschouwing gelaten in zijn drie minuten. Natuurlijk is dat hier ook aan de orde. Op dit moment is er een aantal melkveekoeien niet. Die ruimte wordt opgevuld met kippen. Daarvoor is een rekenmethode: 10.000 kippen in plaats van een klein aantal koeien. Die rekenmethode Aerius ligt onder vuur. Pluimveemest is immers echt een ander type mest dan koeienmest.

De heer Van Dieren las in het bijgevoegde document dat de milieutoets niet volgens de juiste context zou zijn uitgevoerd. Hij is benieuwd hoe de provincie hierop heeft gereageerd en of er misschien een second opinion is ingeroepen. Hij vindt het nu lastig te oordelen over wie er technisch gelijk heeft.

De heer Kaat begrijpt dat het lastig is, maar dat kan de heer Van Dieren ook aan de gedeputeerde zelf vragen. Zelf kan hij zien dat er alleen naar stikstof is gekeken. Over andere parameters, fijnstof en geur, is geconstateerd dat die heftig zullen toenemen. Soms wordt er vrij gemakkelijk over zaken heengestapt. Dat geldt voor fijnstof want daar wordt niet gekeken naar het cumulatieve effect.

De voorzitter bedankt de heer Kaat voor zijn inspraak.

Hiermee is dit punt afgerond.

13. [SB Start- en Koersnotitie Utrechts Programma landelijk Gebied](#)

De voorzitter geeft aan dat zich vijf sprekers hebben gemeld voor de behandeling van deze Statenbrief. Ze verzoekt de commissie weer haar vragen te bundelen totdat de laatste spreker het woord heeft gevoerd. Ze verzoekt de sprekers de vragen te noteren om ze allemaal in één keer te beantwoorden.

De heer Van Wingerden wijst op twee ingekomen stukken van hem over natuurbeleid en stikstofbeleid en over de afnemende gezondheid van met name eikenbomen. Eiken zijn belangrijk voor de provincie. Ze zijn veel aangeplant langs wegen en op landgoederen. 150 jaar oud worden is voor een eik niets bijzonders. Helaas gaat het met veel eiken niet goed. Een gezonde eik heeft een dicht bladerdek, maar zieke bomen hebben weinig blad. Daar kijkt je dwars door de kroon met bladeren heen. Ze hebben ook veel dode takken.

De heer Van Wingerden doet twee aanbevelingen: bodemonderzoek onder de aangetaste bomen om de precieze oorzaak te achterhalen en boomdeskundigen aan te trekken die veel van eiken weten. Daarbij mag zeker professor Wim de Vries van de Universiteit van Wageningen niet ontbreken. Die heeft namelijk onderzoek gedaan naar de eikensterfte. Hij heeft geëxperimenteerd met het toepassen van steenmeel, een middel om uitgespoelde mineralen terug te brengen in de bodem. De heer Van Wingerden schat in dat veel bomen met de juiste maatregelen te behouden zijn. Niets doen is geen optie. Uiteindelijk zullen dan duizenden eikenbomen in de provincie moeten worden gekapt.

Mevrouw Stadig spreekt in namens de Dierenbescherming. Ze vraagt de commissie ervoor te zorgen dat dierenwelzijn wordt meegenomen in het Utrechts Programma Landelijk Gebied. De start- en de koersnotitie van het UPLG liggen voor met daarin de beschrijving hoe Utrecht de doelen voor natuur en klimaat wil behalen. De transitie van het landelijk gebied is niet alleen een transitie voor de boer, de burger en de boswachter, maar ook voor de dieren in dat gebied. Het kan niet zo zijn dat milieu- en klimaatmaatregelen leiden tot een slechter dierenwelzijn. Ze denkt daarbij aan emissiearme vloeren, het fokken van steeds hoger productieve dieren of het huisvesten van dieren in dichte stallen met luchtwassers. Het is niet alleen een risico voor de dieren, maar ook voor de agrarische ondernemers. Het kabinet werkt op dit moment aan stappen richting een dierwaardige veehouderij. Boeren die nu investeren in milieumaatregelen die straks niet dierwaardig blijken, doen daarmee mogelijk desinvesteringen. Dat is onwenselijk. Het moet voor veehouders glashelder zijn welke maatregelen daadwerkelijk toekomstbestendig zijn omdat ze voldoen aan zowel de milieu- als de dierenwelzijnsnormen. Daarom is een breed gedragen motie ingediend om dierenwelzijn in elke fase van de vormgeving van het UPLG en de gebiedsplannen expliciet, structureel en concreet een plek te geven. Hiermee zou Utrecht echt een stap in de goede richting zetten en een voorbeeld voor andere provincies zijn. Dat kunnen boeren niet alleen, dat is een opgave voor de hele keten. Daarin spelen overheden een belangrijke rol. In de Koersnotitie staat als ambitie dat men toe wil naar een duurzame landbouwsector met toekomstperspectief. Mooi, ook fijn dat dierenwelzijn daarin wordt benoemd. Na 1 juli dient deze ambitie te worden doorvertaald naar concrete maatregelen die goed zijn voor mens, natuur en dier. Daarvan zijn al diverse praktijkvoorbeelden die een inspiratiebron kunnen vormen voor de gebiedsplannen waarbij dierenwelzijn als volwaardig onderdeel wordt opgenomen.

De heer Van Wijk spreekt in namens LTO-Noord. Bij het startdocument had hij best een goed gevoel. Dat stond vol met mogelijkheden en hoe die samen konden worden gerealiseerd. Toen kwam het Koersdocument en daarin werd een heel andere toon aangeslagen: veel opgaven van zaken die moeten gebeuren. In dat document wordt heel veel gerefereerd aan het Landbouwakkoord. De vraag is hoe de provincie daarmee omgaat. De PAS-melders, de onvergunden en de interimers kunnen al vier jaar lang niets. Ze hebben geen toekomstperspectief en zitten met hun bedrijven op slot. Dat zou worden opgelost, maar er is nog steeds helemaal niets opgelost. Voordat de gebiedsgerichte aanpak wordt opgepakt, moeten die problemen opgelost zijn. Grote zorg is er over de methaanemissie die rechtstreeks vanuit het dier ontstaat. Daar is eigenlijk geen aanpak voor en dat betekent dus een rechtstreekse veereductie van circa 25 procent. Dat maakt dat het voor een agrariër eigenlijk al geen zin meer heeft om deel te nemen in het gebiedsproces. De opgaven van andere sectoren ontbreken nog altijd. De focus ligt permanent op de landbouw. Die heeft ook veel uitstoot, maar er is ook veel kleine industrie met uitstoot en daar wordt helemaal niets mee gedaan. Hij ziet een aantal tegengestelde maatregelen, bijvoorbeeld extensieve landbouw en dan gaat de methaanuitstoot omhoog. Op de spoedledenavond vorige week is het Koersdocument aan de orde geweest. Vanuit de zaal was er nul procent draagvlak. Er moet dus nog wel wat gebeuren voordat men in het gebied aan de slag gaat.

De heer Van der Wind, melkveehouder in Woudenberg, de poort naar de meest innovatieve bedrijven van deze wereld. Daar wordt heel veel voedsel geproduceerd en dat dreigt nu teniet te worden gedaan. Hij heeft een aantal gebiedsateliers bijgewoond. Eerder ging het om voedselzekerheid en voedselveiligheid. Daarvan is praktisch niets terug te vinden in het UPLG. Zorgelijk, omdat er juist hier zo veel voedsel wordt geproduceerd. Onduidelijk is waar dat straks wordt geproduceerd en of dat dezelfde CO₂-reductie kent als hier en nu. Wageningen gebruikt de bedrijven hier voor het uitrollen elders op de wereld. De landbouw is als vierde punt toegevoegd aan natuur, water en klimaat vindt hij zorgelijk. Het zegt precies hoe het rijk kijkt naar de landbouw binnen het UPLG. Het vertrouwen is helemaal zoek; het Landbouwakkoord is uiteindelijk geklapt door gebrek aan vertrouwen. De boeren moeten alles in beton gieten en de overheid komt met allerlei intenties, maar regelt niets. De stemming bij de gebiedsateliers kan hij samenvatten als 'wij worden het gebied uitgejaagd.' Alle inspanningen de afgelopen jaren dreigen voor niets te zijn geweest en dat is heel pijnlijk. Het verschralen van de grond leidt uiteindelijk tot droge grond waarmee het klimaat helemaal niet gediend is. De temperatuur zal alleen maar hoger worden. Water moet in de bovenste lagen vastgehouden worden. Veengronden worden afgegraven en dat zorgt voor enorme methaanexplosies. De natuur heeft een ernstig tekort van fosfor. Daardoor hebben niet alleen de bomen het zwaar, maar ook de dieren in de natuur. Natuurorganisaties krijgen subsidies om natuurgebieden aan te leggen, maar daar komt vaak niets van terecht. De oorzaak: fosforgebrek. Grond die vrijkomt bij extensivering moet ten goede komen van blijvende boeren. Nu krijgt de provincie die grond, legt er een claim op, maar melkveehouders moeten die grond kunnen krijgen om aan de natuurdoelen te kunnen voldoen.

De sociale en economische gevolgen zijn ongekend als wordt doorgezet wat er nu gebeurt. Dat is in de vissersdorpen ook gebeurd. Daar zijn hele gemeenschappen onderuitgegaan en minister Adema heeft er al 60 miljoen moeten investeren. Hij vreest het ergste voor dit gebied.

De heer Van Eck, melkveehouder in Everdingen en bestuurslid AgraActie. Hij runt een familiebedrijf met 120 koeien op 70 ha land. Zijn koeien staan in een duurzame veehouderijstal, diervriendelijk en emissiearm. Nu ligt het concept Utrechts Plan Landelijk Gebied voor. Hij spreekt zijn diepe zorgen uit over de wijze waarop de provincie denkt om te gaan met de belangen van de agrarische sector in de provincie. Hij verwacht dat het plan zoals het nu is, voor een ongelofelijke polarisering gaat zorgen, zowel binnen de agrarische sector als daarbuiten in de maatschappij. Hij voorziet een 'survival of the fittest' onder de boeren. Polarisation leidt ook tot eliminatie van de agrarische sector. Dat mag de provincie niet laten gebeuren. Structurerende keuzes zijn overgeschreven uit het NPLG en die leiden ertoe dat er van de 70.000 ha landbouwgrond nu ongeveer 50.000 ha wordt bestemd voor natuur of natuurachtige doelstellingen.

In Utrecht zijn 150 PAS-melders en die zijn nog altijd niet geholpen. Dat probleem zou de provincie eerst moeten oplossen en dan pas verder. De stikstofproductie van 46 procent is volstrekt onhaalbaar. Wat hij volledig mist in het conceptplan, is dat alle structurerende keuzes die zijn gemaakt, volstrekt niet worden onderbouwd met wat het betekent voor de sociaaleconomische omgeving en wat het betekent in kosten. Hij roept gedeputeerde Sterk op niet alles nu al weg te geven – ook al is het nog een conceptplan. Gezien het gebrek aan tijd stuurt hij zijn inspraak naar de griffie.

Vragen aan de sprekers:

De heer Van den Dikkenberg heeft enkele vragen voor de heer Van der Wind, over hoe hij de avonden en de ateliers heeft beleefd en of er een vorm van samenwerking tussen de provincie en bezoekers is voorgekomen. Voorts is hij benieuwd naar de interactie tussen stad en land en of de landelijke gebiedsvisie Amersfoort met aandacht voor waterkwaliteit en de afwenteling op het landelijk gebied voldoende borging krijgt in de UPLG. De heer Van Wijk gaf aan dat de doelstellingen voor minder vee ontstaan door de methaandoelstellingen. Hij hoort graag of er ook kansen zijn met andere maatregelen om die opgave te regelen. Het draagvlak was nul procent op de avonden die hij bezocht. Is dat draagvlak minder geweest, dus negatief, of gelijkblijvend op nul procent of is het stijgend? Misschien kan hij daarin een trend aangeven.

Aan de heer Van Eck heeft hij een vraag over de polariserende werking. Het lijkt alsof er een extra concurrentie ontstaat tussen agrariërs. Misschien kan de heer Van Eck inschatten of de huidige aanpak tot een schaalvergroting van de landbouw zal leiden.

Mevrouw Zagt hoort de heer Van Wingerden aangeven dat er veel zieke eiken zijn en dat er veel eiken langs de wegen staan. Is NOx een zwaarder effect heeft op de eiken dan ammoniak?

Aan de heer Van Wijk vraagt ze of die een relatie ziet van de gevoerde toon in het Koersdocument in die in het Landbouwakkoord.

Wat heeft de heer Van Wijk van de leden meegekregen vanuit die spoedvergadering vorige week over het Koersdocument?

Ziet de heer Van Wijk een kans voor de gedeputeerde om het draagvlak te verhogen?

In de richting van de heer Van der Wind geeft ze aan dat in het klimaatakkoord van Parijs staat dat er heel zuinig met de vruchtbare landbouwgrond moet worden omgesprongen. Ze is benieuwd of hij het ermee eens is. Dan over de waterkwaliteit en de bufferstroken. Ziet hij dat die de waterkwaliteit verhogen? Landbouwgrond werd herverdeeld. Daarover hoort ze graag meer.

Aan de heer Van Eck vraagt ze op die betrokken is bij het opstellen van dit document en of hij kan uitleggen wat het sociaaleconomisch kan betekenen voor het gebied als de plannen in hun huidige vorm worden doorgevoerd. Ze bedankt de heer Van Eck voor zijn betrokkenheid. Van de gedeputeerde zou ze willen horen wat deze emotie bij haar doet.

Mevrouw Hoek vraagt aan de heer Van Wingerden die om een onderzoek vraagt naar de bodemgesteldheid of hij op de hoogte is dat in de gehele provincie Utrecht de grond zwaar vervuild is door de diverse vuilstortplaatsen in het verleden. Die gifpluimen lopen door de hele provincie en wellicht draagt dat bij aan de slechte staat van de bomen.

De laatste spreker was moeilijk te verstaan. Wellicht kan de voorzitter daar in het vervolg op letten.

Mevrouw Batteau heeft een vraag voor mevrouw Stadij van de Dierenbescherming. Er liggen nu een Startnotitie en een Koersnotitie. Ze is benieuwd of de Dierenbescherming meent dat het dierenwelzijn daarin voldoende is geborgd en hoe ze dat in de vervolgleidsvorming zouden willen zien, in de concretisering en in de uitvoering.

De heer Van Wingerden komt op de vraag of de oorzaak in NOx of NA₃. Landelijk meent men dat NA₃ ruwweg twee derde van de stikstofbelasting geeft en NOx ongeveer een derde. De vraag was of het verkeer de oorzaak vormt voor de slechte staat van de eiken die langs de wegen staan. Dat kan hij niet aangeven, want hij weet niet precies hoe de verspreiding is. Er zijn verschillen tussen NOx en NA₃. Bij NOx gaat men ervan uit dat dat een soort deken over het hele land is en bij NA₃ gaat men ervan uit dat het meer in de nabijheid neerslaat.

Bij de concrete gevallen die hij heeft gezien, zijn er eiken langs wegen die aangetast zijn, maar ook op landgoederen met stille fietspaden. Dat pleit enigszins tegen de aanname dat NOx de hoofdbron zou zijn. Of de grondvervuiling een rol speelt, kan de heer Van Wingerden niet aangeven.

Mevrouw Stadig komt op de vraag of het dierenperspectief voldoende geborgd is in de Koersnotitie UPLG. Het is mooi dat bij de ambitie expliciet wordt genoemd dat diervriendelijkheid een doel is en dat toekomstbestendige landbouw ook diervriendelijk zou moeten zijn. In de verdere uitwerking van de plannen komt het echter nog onvoldoende terug. Die zijn erg globaal en nog niet concreet. Er lijkt nog wel ruimte te zijn voor bijvoorbeeld intensieve veehouderij. Daar zouden ook stappen gezet moeten worden in het diervriendelijk maken. De wens van de Dierenbescherming voor de vervolgstappen en concretisering van de plannen is zo veel mogelijk te kiezen voor de win-winmaatregelen die zowel voor dierenwelzijn als voor het milieu positieve effecten hebben. Het is goed om te kijken hoe met de spanning tussen dierenwelzijn en milieu kan worden omgegaan. Ze denkt daarbij aan het verbeteren van dierenwelzijn waarbij emissies toenemen, om daar toch diervriendelijke maatregelen te nemen om vervolgens die emissies te reduceren. Het aantal dieren in een gebied is ook een knop waaraan gedraaid kan worden. Het is dus goed dierenwelzijn expliciet te benoemen in de verdere uitwerking van de plannen, ook in de sociaaleconomische analyses. Ze oppert een toets op dierwaardigheid op te nemen.

De heer Van Wijk gaat in op de vraag over veereductie en methaan. De provincie heeft een reductie van 0,3 opgelegd op rechtstreekse uitstoot van methaan buiten een koe. Dat wil zeggen dat de boeren en de scheten van de koe met 0,3 terug moet. Een klein stukje daarvan is mogelijk door middel van voermaatregelen. Door een koe intensief maïs en soja te voeren, gaat die methaanuitstoot naar beneden, maar dat is wel in strijd met duurzaam voer. Methaan wordt omgerekend naar CO₂. De CO₂ van alles wat die koe eet, wordt niet meegeteld, maar de uitstoot van die koe wel voor de volle 100 procent. Een gezonde koe wil je structuur voeren. Dat heeft relatief veel CO₂ opgenomen, maar dan scheidt de koe wel meer methaan uit. De regelgeving is dus niet op elkaar afgestemd. De provincie heeft deze doelstelling opgelegd gekregen van het rijk. Het Rijk heeft de provincie ook opgedragen het zelf te moeten compenseren. Gelukkig zitten er in Utrecht hele eerlijke ambtenaren en die zeggen dat het zo moet en dat dit betekent dat boeren zo'n 20 tot 25 procent van hun vee moeten reduceren. De SGP informeerde naar het draagvlak. In het Startdocument stond wel het nodige waarmee de boeren echt wat konden, bijvoorbeeld die voer- en managementmaatregelen. Dat betekent werken aan de doelstelling van 30 procent, maar dan kan de ondernemer doen waarin hij goed is. Een ondernemers wordt daar blij van. Er zit een hele rekensystematiek achter met bedragen en bedrijfsmodellen waaruit een ondernemer in feite kan kiezen. Dat is echt gereedschap voor een ondernemer. Het Koersdocument is veel meer geschreven vanuit het perspectief wat er allemaal moet. Het draagvlak is dus afgenomen naarmate het document vordert.

De toon van het document in verhouding met het Landbouwakkoord staat er eigenlijk los van. Het Landbouwakkoord moest het zoet brengen van de UPLG. Na gisteren is er geen zoet meer. De conclusie uit de speedavond vorige week luidt dat eerlijke ambtenaren alles netjes hebben uitgelegd. Een bestuur focust op de algemene punten. Als er dan zo'n vraag komt van 'Waarom zou ik überhaupt gaan meedoen, want als ik het niet doe, moet ik ook reduceren.' Ook dat helpt niet om draagvlak te genereren. Als het gaat om tools om het draagvlak te verhogen, denkt de heer Van Wijk dat het belangrijk is een ondernemer in z'n kracht te zetten, hem speelruimte te geven en hem te laten ondernemen. Bij goed doen hoort ook een beloning. De landbouw past zich constant aan aan wat de consument constant vraagt. Daar zijn de boeren heel goed in. De maatschappij vraagt nu iets anders dan wat de consument waardeert. Er is zo'n dertig, veertig jaar naar de huidige situatie toegewerkt en dat moet straks in een paar jaar allemaal worden afgebouwd.

De heer Van der Wind komt op de vraag over de ateliers. Die heeft hij op zich positief beleefd. De boeren voelden zich gehoord en begrepen. Er werden allerlei toezeggingen gedaan. Als een boer het goed doet, zou hij van de bufferstroken af mogen of meer mogen bemesten. Dat zou allemaal worden meegenomen. Maar op de laatste avond in Eemnes was daarvan bijzonder weinig terug te zien. Daardoor groeide het wantrouwen bij de boeren. Steden breiden uit en er zijn ook recreatiemogelijkheden nodig. Dat is altijd al zo geweest en dat is ook geen probleem. Bij de herverdeling van het land kun je wat voor elkaar betekenen. Als die grond vervolgens als landschapsgrond wordt uitgegeven met allerlei beperkingen, zetten de boeren de hakken in het zand. Hij boert zelf als gangbare melkveehouder en wil er graag grond bij hebben. Dan kan hij ook bepalen aan welke natuurdoeleinden hij vorm wil geven. Hij zal extensiever worden en hij zal steeds meer voer van zijn land af moeten halen.

Er kwam ook nog een vraag over waterhuishouding. Piekbuiten genereren heel veel water en de steden moeten dat lozen. Vaak stroomt het dan het landbouwgebied in. Die waterstromen moeten worden gescheiden, want de sloten zitten vol met allemaal troep uit de stad.

BBB informeerde naar de bufferstroken en of die schoner water genereerden. Voor 1 maart heeft hij al het land bemest. 1 maart kwamen die bufferstroken. 1 mei zijn de watergangen gemonsterd op fosfaten en nitraten. Het onderzoeksbureau belde na een paar dagen met de mededeling dat het drinkwater was wat er in de slot lag, zo schoon. Juist in die periode was er veel regen, dus hij had verwacht dat er veel van het land zou zijn afgespoeld. De boeren willen de sloten graag schoonhouden. Richting Amersfoort worden de concentraties steeds hoger. Die afspoeling komt uit de stedelijke gebieden.

Uiteraard gaan de boeren heel zuinig om met hun landbouwgrond. Dat heeft een hoge humuswaarde. Het water wordt vastgehouden en daarmee wordt verdere klimaatopwarming getemperd. Gisteren hoorde hij van een onderzoeksjournalist over de Springendaalse beek in Overijssel. Daarin zitten hoge nitraatwaarden. Sinds 1980 wordt dat al gemeten. In de omgeving zijn alle boeren opgeruimd. Nu is men erachter gekomen dat er zuurstof bij de organische stoffen in de grond is gekomen. Dat veroorzaakt die hoge nitraatwaarden. Maar die boeren zijn weg. Hij roept op heel zuinig op de boeren te zijn en dus niet klakkeloos allerlei aannames te accepteren.

De heer Van Eck kreeg de vraag of dit gaat leiden tot een schaalvergroting van de landbouw. Dat is lastig te beantwoorden. Met het plan zoals dat nu voorligt, verwacht hij een zeer onwenselijke tweedeling in de agrarische sector binnen de provincie. Sommige bedrijven zullen enorm in schaal vergroten, want alle bedrijven in de periferie die de agrarische producten verwerken en vermarkten, zullen hun productie op peil willen houden. Nederland maakt gewilde producten: duurzaam, met de allerlaagste milieubelasting en betaalbaar. Die bedrijven zullen dermate kapitaalintensief zijn, dat de zetel van dat soort bedrijven niet eens meer in Nederland is gevestigd. Hoe moet de overheid dan nog haar invloed pakken om met dat soort multinationals samen te werken? Als dit plan doorgaat, verwacht hij dat er veel hectares aan wensnatuur of schijnnatuur zullen worden toegevoegd. Dat moet wel onderhouden blijven worden. Naar verwachting blijven er enkele boeren aan de lat staan die daarvoor een bescheiden vergoeding krijgen. De primaire productie van een duurzaam en efficiënt voedselpakket zal daar geen prioriteit meer hebben.

Mevrouw Zagt vroeg of hij betrokken is geweest bij het opstellen van het plan. In november is er in zijn eigen gemeente Vijfheerenlanden een opstandige bijeenkomst geweest met de boeren uit de gemeente onder leiding van de gemeente zelf. De gemeente zegde toe een werkgroep op te richten die invloed kan uitoefenen op het op te stellen gebiedsplan. 30 actieve agrariërs hebben aan die werkgroep deelgenomen en inbreng geleverd. Wat eruit is gekomen kan rekenen op nul draagvlak. De werkgroep ziet haar inbreng niet gehoord, laat staan dat die is gehonoreerd. De sociaaleconomische gevolgen zullen een uitholling van het platteland in de provincie Utrecht zijn. Daar zal de komende jaren een polariserende werking van uitgaan. De agrarische sector zal grotendeels worden geëlimineerd.

De voorzitter bedankt de insprekers voor hun inbreng. Het is inmiddels 14.30 uur en de voorbereidingen voor het besloten deel van de vergadering moeten nu worden getroffen. Dat besloten deel is nodig omdat de PvdD heeft aangegeven ook over de geheime bijlage van de Statenbrief Masterplan Grondexploitatie Hart van de Heuvelrug te willen spreken. Dat betekent dat er nu een knip wordt gezet in de behandeling van deze Statenbrief. De griffie zal een ander moment zoeken om de rest van deze commissievergadering voort te zetten. In dat openbare deel komen de opwaarderingen ook aan bod.

De heer Van Schie heeft een punt van orde. Er staat nog een inspreker vermeld bij een later agendapunt dat kennelijk op een ander moment komt. Dat is de heer Van Eck en die is nu hier in de zaal. Het lijkt hem efficiënt om de inspraak van agendapunt 16 vast te doen.

De voorzitter vindt de vraag terecht, maar er is slechts tijd tot 15.00 uur en dat besloten deel moet ook echt worden gehouden. Ze kan de heer Van Eck zijn 3 minuten inspraak geven, maar er zal in ieder geval geen tijd zijn voor het stellen van vragen.

De heer Cromwijk heeft ook een punt van orde. Als de commissie geen vragen mag stellen, heeft het inspreken geen zin.

De voorzitter besluit uiteindelijk dat de heer Van Eck zijn inspraak bij agendapunt 15 kan houden.

15. SB Natuurdoelanalyses Utrechtse N2000 gebieden

De heer Van Eck spreekt in. De natuurdoelanalyses vormen in zekere zin een grondslag voor het UPLG. Daar zouden maatregelen uit moeten voortkomen die voor de natuurgebieden nodig zijn. Dat begint met de duurzame instandhouding van de natuur zoals die er was op het moment van aanmelden van het betreffende natuurgebied. Twee voorbeelden: de Zouweboezem is dat gebeurd in 2003 bij de Europese Commissie en voor de Lekuiterwaarden in 2004. In het gebiedsplan leest hij van de natuurdoelanalyses terug dat daar de KDW in het geding zou zijn. Die zou overschreden worden. In de natuurdoelanalyse leest hij dat niet terug. Die twee gebieden zijn dan al onder de KDW. Hij wil horen waarom op die twee natuurgebieden zulke maatregelen vanuit het gebiedsplan opleggen terwijl stikstof in het geheel geen drukfactor is.

Hij kan zich niet voorstellen dat de ecologische autoriteit deze onvoldragen plannen gaat vaststellen. Zo'n plan hoort namelijk te beginnen met de duurzame staat van de natuur zoals die was op het moment van aanmelden. Er ligt geen nulmeting. Het rapport van het ingenieursbureau gaat voor de duurzame instandhouding van de natuur uit van de situatie zoals het gebied nu zou zijn. Dat wordt een 'nulmeting-plus' genoemd. Dat kan helemaal niet, want dan wordt er heel andere natuur in stand gehouden dat zou moeten.

Tot slot geeft hij aan waarom de natuurdoelanalyses niet bruikbaar zijn in een goede vorming van een gebiedsplan en in het goed ten uitvoer leggen van maatregelen voor de natuur. Men gaat niet uit van de correcte nul-situatie.

De heer Van Eck citeert een spreuk van een veehouder uit zijn gebied.

“Uit onkunde geregeerd en discussie gevoerd,
natuur zou last hebben van een boer die boert.
Maar wat is natuur in het kleine Nederland?
N2000 komt van niemand anders dan van de boer zijn hand.
De prachtige Hollandse landschappen, eenieder bekend,
ontstaan door de boeren, eeuwen geleden al present.
Grazende kuddes en het onderhouden van een land;
de boer maakte dit landschap en houdt het levenslang in stand.
Lokaal eten, de nieuwe norm, en export niet nodig?
Dan is koffie, sinaasappelen en avocado vanaf nu ook overbodig.
Eenzelfde verhaal voor de auto en mobiele telefoon:
geïmporteerd uit verre oorden, zonder enige schroom.
Handel oprecht, en draai ons geen loer.
In het belang van voedsel en natuur: koester de boer.

De heer Cromwijk vindt de gang van zaken lastig. Hij hoort dat de KDW niet wordt overschreden in die gebieden en dat stikstof geen drukfactor is. De nulmeting is er niet. Is er wel nagedacht over een andere manier van toetsing van de instandhoudingsdoelen?

De heer Van Eck verzekert dat er zeker een praktische invulling is die de natuurgebieden nodig hebben. Intensieve landbouw is ook goed voor de samenleving, omdat dat de meest efficiënte manier van produceren is met de minste uitstoot. Zo zou intensieve natuur ook een doel kunnen zijn. De drukfactoren zoals die in de rapporten genoemd worden, zijn overwegend: geen stikstof, geen elementaire overschrijding van de KDW. De drukfactoren strekken zich meer uit naar hydrologie, inrichting van een natuurgebied en het nemen van beheersmaatregelen. Zo zijn er bij de herverkaveling destijds honderden hectares beschikbaar gemaakt voor natuur en ook zo ingericht door daar bomen te planten. Het wordt echter niet beheerd. Zo'n gebied verwildert, verloedert. De beoogde natuuropbrengst wordt helemaal niet behaald. Iets soortgelijks geldt ook voor de Zouweboezem. De Zouweboezem komt water te kort. Het riet staat er droog. Hij roept op de gebieden die er zijn, te beheren zoals het hoort. Doe dat intensief en geef daar geld aan uit.

De voorzitter bedankt de heer Van Eck.

Daarmee is de inspraak bij dit punt ten einde. De verdere opwaardering volgt op een ander moment.

De vergadering gaat over naar een besloten deel over de geheime bijlagen van de Statenbrief Mastergrondexploitatie Hart van de Heuvelrug en grondexploitatie vliegbasis Soesterberg.

De voorzitter geeft aan dat gezocht gaat worden naar een uitloop van deze commissievergadering om de resterende bespreekpunten te kunnen behandelen. Dat gezegd hebbende schorst zij de vergadering.

TOEZEGGINGEN

8. SV Jaarstukken 2022

Gedeputeerde Sterk zegt toe:

- Nog voor de PS-vergadering schriftelijk terug te komen op de artikel-47 vragen over de KRW.

10.

SB Voorgenomen instellingsbesluit stikstofdepositiebank provincie Utrecht

Gedeputeerde Sterk zegt toe:

- Het gesprek met PS over de motie rond een voorrangsbepaling van PASmelders nog te entameren.
- Dat er geen stikstofruimte uit de stikstofbank gaat totdat het beleidskader is vastgesteld.

Dat in het Statenvoorstel de wensen van de gever worden meegewogen dan wel gehonoreerd in het bepalen van die uitgifte.